

Richard Wagner (1813–1883)

Lohengrin

Romantická opera o třech jednáních z roku 1848 na text skladatele
Světová premiéra 28. srpna 1850, Výmar, Velkovévodské dvorní divadlo

HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ	ROBERT JINDRA
DIRIGENT	ROBERT JINDRA
REŽIE	ROCC
SCÉNA	ROCC
KOSTÝMY	ROCC, MARIE VOSMÍKOVÁ
SBORMISTR	JURIJ GALATENKO
DRAMATURGIE	DANIEL JÄGER

Osoby a obsazení:

Král Heinrich Elsa z Brabantu	Jimmy Holliday / Peter Mikuláš Eva Dřízgová-Jirušová / Maida Hundeling
Vévoda Gottfried, její bratr Lohengrin	Marián Michňa / Martin Staněk Aleš Briscein / Tomáš Černý / Peter Wedd
Hrabě Friedrich z Telramundu Ortrud, jeho manželka Královský hlasatel	Jakub Kettner / Jacek Strauch Eva Urbanová / Therese Waldner Aleš Jeniš / Svatopluk Sem
Brabantští šlechtici	Aleš Burda / Pavel Ďuríček Pavel Kozel / Petr Němec Vlastimil Nitschmann / Petr Urbánek Michal Onufer / Roman Vlkoš
Pážata	Marcela Gurbařová / Veronika Holbová Pavla Morysová / Bohdana Šindlerová Tatiana Pituchová / Kateřina Uličná Monika Kratochvílová / Lenka Švorcová

Dále účinkuje sbor a orchestr opery NDM
– koncertní mistři Vladimír Liberda a Petr Kupka

Uvádíme v německém originále s českými titulky

Premiéry 7. a 9. března 2013 v 18 hodin
v Divadle Antonína Dvořáka

Druhý dirigent	Jan Šrubař
Asistentka režie	Bohuslava Kráčmarová
Asistent dirigenta	Jozef Katrák
Vedoucí hudební přípravy	Jana Hajková
Hudební příprava	Ivana Hotárková
	Jozef Katrák
	Jan Novobilský
	Alexandr Starý
Inspicientka	Bohuslava Kráčmarová
Text sleduje	Hana Navrátilová
České titulky	Daniel Jäger
Obsluha titulků	Jarmila Šebková
Tajemnice opery	Alena Golatová
Produkce	Valerie Hendrychová
Technický šéf	Stanislav Muntág
Jevištní mistr	Jan Benek, Radim Duraj
Mistr osvětlení	Radko Orenič
Mistr zvuku	Otakar Mlčoch
Mistrová vlásenkárny	Eva Celarková
Mistrová garderoby	Růžena Mauerová
Mistrová rekvizit	Alexandra Václavíková
Šéf výpravy	David Bazika
Vedoucí umělecko-dekoračních dílen	Barbora Macháčová
Vedoucí výroby kostýmů	Eva Janáková

Scénické dekorace vyrobily umělecko-dekorační dílny NDM.

Technolog – Martin Dušek, mistr čalounické dílny – Petr Missig, mistr malířsko-kašéřské dílny – Jaroslav Macháč, mistr truhlářské dílny – Radomír Maschke, mistr zámečnické dílny – Jaroslav Kocourek, mistr zbrojářsko-šperkařské dílny – Jaroslav Dovalil

Kostýmy a doplňky vyrobily krejčovny NDM.

Mistrová dámské krejčovny – Iva Koplová, mistrová pánské krejčovny – Jiřina Richtrová, modistka-dekoratérka – Věra Siostrzonková

OBSAH OPERY

PRVNÍ JEDNÁNÍ

První scéna

Král německé říše Heinrich přichází do Brabantska, aby požádal o vojenskou pomoc v boji proti Uhrám. Na břehu řeky Šeldy se dovídá, že hrabě Friedrich z Telramundu viní Elsu, dceru zemřelého brabantského vévody, že zavraždila svého mladšího bratra Gottfrieda. Byla s ním na procházce v lese, vrátila se ale sama, a neuměla vysvětlit Gottfriedovo zmizení. Odmítla i ruku Friedricha z Telramundu, který se pak ze vzrodu oženil s Ortrudou, dcerou fríského knížete Radboda. Král Heinrich se ujímá vedení sporu.

Druhá scéna

Elsa vypovídá, že tehdy v lese usnula a ve spánku se jí zjevil krásný rytíř slibující bojovat za její čest. Když se probudila, svého bratra již nenašla. Král Heinrich stanoví, aby rozhodl Boží soud. Friedrich je připraven utkat se v souboji s každým, kdo vystoupí na Elsinu obranu. Tomu, kdo chce bojovat za její čest, nabízí Elsa svou ruku a vévodství. Nenachází se však nikdo, kdo by k tomu byl ochoten. Elsa padá na kolena a prosí o pomoc Boha.

Třetí scéna

Ve vlnách řeky se náhle zjevuje lodka tažená labutí a v ní krásný rytíř. Cizinec labuti poděkuje a pošle ji pryč. Pozdraví krále a sdělí, že je připraven s mečem v ruce prokázat Elsinu nevinnost. Má jen jednu podmínku: dívka se nesmí ptát na jeho jméno a původ. Připravuje se Boží soud – král, oba bojovníci i Elsa prosí Boha o spravedlivé rozhodnutí. Friedrich v souboji podlehne, je odhalen jako lhář, ale vítěz mu daruje život. Elsa padá neznámému cizinci radostně do náruče.

DRUHÉ JEDNÁNÍ

První scéna

V noci se Friedrich s Ortrudou na schodišti antverpského chrámu domlouvají, jak se Else a neznámému cizinci pomstít za to, že zmařili jejich snahu zmocnit se vlády v Brabantsku. Friedrich je potupen a musí za trest ještě před rozbřeskem opustit Antverpy. Vyčítá Ortrudě, že ho navedla ke křivé obžalobě Elsy a že ho obelhala, když mu vyprávěla, jak Elsa utopila svého bratra Gottfrieda. Ortruda jej označí za zbabělce. Sama ovládá tajuplná kouzla a věří, že ví, jak zlomit cizincovu moc – Elsa musí vyslovit zakázanou otázku. Společně s Friedrichem pak přisahají pomstu.

Druhá scéna

Přichází šťastná Elsa. Ortruda posílá Friedricha pryč a stěžuje si dívce na zlý osud. Elsa s ní soucítí a rozhodne se, že ji vpustí do hradu. Ortruda volá na pomoc pohanské bohy a klesá lživě k nohám Elsy, která pro ni nechává otevřít bránu. Friedrich je nyní zcela přesvědčen, že jeho potupená čest bude pomstěna.

Třetí scéna

Za rozbřesku se shromažďují brabantští šlechtici. Královský hlasatel jim oznamuje, že Friedrich z Telramundu byl znevážen a král Heinrich svěří Bohem seslanému cizinci zemi i brabantskou korunu. Elsa se za něj ještě dnes provdá, ale již zítra cizinec povede brabantské vojsko do boje proti Uhrám. Friedrich se tajně vmísí do davu a čtyřem věrným šlechticům sděluje, že chce cizince žalovat z božího podvodu.

Čtvrtá scéna

Ženy přicházejí k chrámu, aby doprovodily Elsu k oltáři. Na schodišti Else přichází vstříc také Ortruda a žádá přední místo, ještě před nevěstou bezejmenného. Elsa obhazuje čistý štít svého budoucího manžela, Ortruda to však zpochybní, protože nikdo nezná jeho jméno a původ.

Pátá scéna

Král Heinrich vede průvod mužů, kteří doprovázejí ženicha k chrámu. Friedrich zastoupí cizinci cestu, obviňuje ho z kouzel a ptá se po jeho původu. Ten ale odpovídá, že kromě Elsy není nikoho, komu by dlužil odpověď na tuto otázku. Elsa ji však nevysloví, protože svému budoucímu manželovi důvěřuje. Svatební pár poté vstupuje do chrámu k oltáři.

TŘETÍ JEDNÁNÍ

První scéna

Po slavném svatebním obřadu přivádějí ženy Elsu a muži jejího manžela do královské komnaty. Poté je oba nechávají poprvé o samotě.

Druhá scéna

Manželé se ujišťují o vzájemné lásce. Elsa lituje, že nemůže svého milovaného oslovit jménem. Dlouho váhá, ale nakonec zvědavost přemůže její důvěru. Chce znát manželovo jméno, chce vědět, odkud přišel, a položí mu onu zakázanou otázku. V té chvíli vnikne do jejich komnaty Friedrich společně se svými čtyřmi spiklenci. Elsa podává manželovi meč, Friedrich padá jednou ranou mrtev k zemi a ostatní se vzdávají. Novomanžel příkáže, aby byla mrtvola odnesena před králův soud. Tam také odpoví na Elsinu otázku.

Třetí scéna

Do králova tábora na břehu řeky Šeldy přinášejí Friedrichovu mrtvolu. Přicházejí také Elsa se svým manželem, jenž se smutkem odmítá vést brabantské vojsko do boje proti nepříteli. Následně líčí, jak došlo k Friedrichově smrti. Prohlašuje, že Elsa porušila svůj slib, dala se svést nepřáteli k nedůvěře a položila mu osudnou otázku. Odpovídá jí, jak je povinen, zde přede všemi: jeho jméno je Lohengrin, přišel z Montsalvatu, kde je v chrámu ukryt posvátný grál s Kristovou krví. Je synem Parsifala, jedním z rytířů, kteří přicházejí ochránit ty, jimž se děje bezpráví. Jakmile je však prozrazeno jeho jméno, musí

se vrátit zpět. Blíží se znovu loďka tažená labutí a v tu chvíli Ortruda prozradí, že právě do této labutě kdysi zaklela Elsinu bratra Gottfrieda. Doufá, že s Lohengrinem zmizí i labuť, a bude nakonec přece jen triumfovát. Lohengrin se vroucně modlí k Bohu. Z nebe se náhle snese bílá holubice, kouzlo je zlomeno a labuť se proměňuje v mladého Gottfrieda, nového vládce Brabantska. Ortruda se zhroutí a zatímco Elsa umírá žalem, vstupuje Lohengrin na loďku, nyní taženou holubicí, a mizí v dále.

The image shows a page of handwritten musical notation for piano, likely a piano reduction of a scene from Wagner's opera Lohengrin. The page is numbered '11.' at the top center. It features multiple staves of music, including vocal lines and piano accompaniment. The notation is dense and characteristic of 19th-century manuscript notation. The text is in German, and the handwriting is in black ink on aged paper.

Ukázka originálního Wagnerova klavírního výtahu *Lohengrina*
(3. jednání, 3. scéna)

Richard Wagner kolem roku 1860

RICHARD WAGNER

(22. května 1813 – 13. února 1883)

Dětství a mládí

Richard Wagner se narodil v Lipsku jako osmé dítě policejního úředníka Carla Friedricha Wagnera (1770–1813) a Johanny Rosine Wagnerové, rozené Pätzové (1774–1848). Šest měsíců po jeho narození, 23. listopadu 1813, zemřel jeho otec na tyfus. V srpnu 1814 se matka znovu provdala za herce a básníka Ludwiga Geyera (1780–1821), který se následně ujal celé rodiny. Johanna Rosine Wagnerová měla s Geyerem ještě dceru Cäcilii (1815–1893). Objevily se také spekulace, že by Geyer mohl být dokonce Wagnerovým biologickým otcem, nebyly ale nikdy potvrzeny ani vyvráceny. V roce 1814 se rodina přestěhovala do Dráždan, o pět let později Ludwig Geyer vážně onemocněl a 30. září 1821 zemřel. Richard Wagner byl proto dán na výchovu ke strýci Karlu Geyerovi do Eislebenu a následně navštěvoval pod příjmením Geyer církevní školu v Drážďanech. V roce 1826 poprvé navštívil Prahu, kde jeho sestry Rosalie a Klára získaly angažmá u divadla. Do Prahy se poté vrátil ještě několikrát. Ve svých pamětech dokonce vzpomínal, jak do tohoto svého oblíbeného města šel i pěšky. Od Vánoc 1827 byl opět se svou rodinou zpátky v Lipsku, kde navštěvoval již pod příjmením Wagner školu sv. Mikuláše a školu sv. Tomáše. V té době byl také pod silným vlivem svého strýce Adolfa Wagnera, četl Shakespeara a romantické spisovatele, zejména E. T. A. Hoffmanna. V šestnácti letech slyšel operní pěvkyni Wilhelminu Schröder-Devrientovou v Beethovenově opeře *Fidelio* a rozhodl se, že se stane hudebníkem. Od roku 1831 studoval hudbu na univerzitě v Lipsku, mimo jiné se učil u Christiana Theodora Weinlinga, kterému také věnoval své první dílo – klavírní sonátu B dur. V roce 1832 zkomponoval symfonii C dur a podnikl svou třetí cestu do Čech. V témže roce složil také svůj první (nedokončený) operní pokus s názvem *Hochzeit (Svatba)*. V roce 1833 byl ovlivněn spisovatelem a publicistou Heinrichem Laubem a ideami revolučně orientovaného hnutí Junges Deutschland (Mladé Německo). Zároveň začal komponovat operu *Die Feen (Vily)* a byl jmenován sborníkem divadla ve Würzburgu. V Laubeho Zeitung für die eleganten Welt (Noviny pro elegantní svět) mu vyšel článek Die deutsche Oper (Německá opera). Poté podnikl s Theodorem Apelem svou

čtvrtou cestu do Čech, stal se hudebním vedoucím pro letní sezónu v Bad Lauchstädtu a v divadle v Magdeburku, kde také potkal svou budoucí ženu, herečku Minnu Planerovou (* 5. září 1809 v Oederanu, † 25. ledna 1866 v Drážďanech).

Léta dospělosti

V roce 1835 začal Wagner pracovat na opeře *Das Liebesverbot* (*Zákaz lásky*) a zahájil svou druhou sezónu v Magdeburku. 24. listopadu 1836 se oženil s Minnou Planerovou a 1. dubna 1837 nastoupil jako hudební ředitel v Královci. Krátce nato se ale ocitl v dlužích, ale již v červnu se mu podařilo získat místo dirigenta v Rize a dostat se tak z dosahu německých věřitelů. V Rize začal vznikat text a partitura další opery *Rienzi*. V roce 1839 Wagner překročil tajně ze strachu z věřitelů rusko-rakouskou hranici a odplul za bouřlivého počasí sám se svou ženou na malém člunu do Londýna. Cestou načerpal inspiraci k opeře *Der fliegende Holländer* (*Bludný Holanďan*). Ihned poté se vydal do Paříže, kde strávil za stísněných podmínek léta 1840–1841, dokončil zde *Rienziho* (1840) a *Bludného Holanďana* (1841), seznámil se zde s Heinrichem Heinem a Franzem Lisztem. Toho času se též zabýval ateistickou filozofií Ludwiga Feuerbacha, teorií moderního anarchismu Pierra Josepha Proudhona a poprvé tak přišel na myšlenku zpracovat téma Nibelungů. V roce 1842 opustil Paříž a vrátil se zpět do Drážďan. Červen strávil v Teplicích a na hradě Střekov získal první inspiraci k opeře *Tannhäuser*. V roce 1843 byl jmenován kapelníkem opery v Drážďanech, kde se následně poznal s Antonem Pusinellim a Augustem Röckelem, a vedl s nimi především politické rozhovory. Spřátelil se zde také s ruským anarchistou Michaiilem Bakuninem. V červnu 1845 se vydal do Mariánských Lázní a v tamním klidném prostředí začal pracovat na opeře *Lohengrin*.

Po revolučním roce 1848

Dne 9. ledna 1848 zemřela Wagnerova matka. Skladatel poté navštívil ve Výmaru Franze Liszta, podpořil březnovou revoluci a vytvořil koncepci pro své stěžejní dílo *Der Ring des Nibelungen* (*Prsten Nibelungův*). Následně odcestoval do Vídně a po návratu se zúčastnil květnového povstání. Byl na něj vydán zatykač, stejně jako na jeho přítele, známého architekta Gottfrieda Sempera, autora operní bu-

Wagnerova první manželka Minna v roce 1853

Richard Wagner se svojí druhou manželkou Cosimou

dovy v Drážďanech. Wagner proto musel uprchnout a po krátkém pobytu v Paříži se usadil v exilu v Curychu. 28. srpna měl ve Výmaru díky intervenci Franze Liszta světovou premiéru (bez Wagnerovy účasti) *Lohengrin*. V té době Wagner dokončil také spis *Oper und Drama* (*Opera a drama*). V roce 1852 se seznámil s Ottou a Mathildou Wesendonckovými a dokončil text určený k *Prstenu Nibelungovu*. V květnu pořádal koncerty v Curychu, navštívil jej Franz Liszt a básník-revolucionář Georg Herwegh. V témže roce složil předehru k dílu *Das Rheingold* (*Zlato Rýna*), navštívil Liszta v Paříži a poprvé se setkal s jeho nemanželskou dcerou a svou budoucí druhou ženou Cosimou. V roce 1854 si přečetl dílo německého filosofa Arthura Schopenhauera *Die Welt als Wille und Vorstellung* (*Svět jako vůle a představa*) a ještě téhož roku začal pracovat na opeře *Tristan und Isolde* (*Tristan a Isolda*). V roce 1856 požádal saského krále Jana o milost a mezitím příležitostně pobýval u vily Wesendonckových a zkomponoval *Fünf Gedichte für eine Frauenstimme* – „*Wesendonck Lieder*“ (*Pět písní na slova Mathildy Wesendonckové*). V roce 1858 si Wagner zkomplikoval životní situaci románkem s Mathildou Wesendonckovou – jeho manželka Minna odjela do Drážďan a na čas se od něj odloučila. V roce 1859 se Wagner zdržoval v Lucernu, kde dokončil *Tristana a Isoldu* a následně se vydal koncertovat do Paříže, kam ho posléze následovala i Minna. V roce 1860 vydal král Jan částečnou amnestii a Wagner se tak mohl po dlouhé době vrátit do Německa. V roce 1861 se konalo v Paříži skandální uvedení jeho opery *Tannhäuser*. Poté skladatel pobýval střídavě v Karlsruhe, Vídni, Benátkách, Mohuči nebo Paříži a začal pracovat na *Mistrech pěvcích norimberských*. Následně se s Minnou zdržoval v Bierbrichu, kde mezi nimi došlo k definitivnímu odloučení. Ve stejném roce vyhlásil král plnou amnestii. Poté prožil románky s Mathildou Maierovou a Friederikou Meyerovou. V červnu se setkal s Hansem von Bülow, který se mezitím oženil s Lisztovou dcerou Cosimou, a zůstal na čas ve Vídni. V roce 1863 pořádal koncerty v Petrohradě, Moskvě, Budapešti, Praze a Karlsruhe. 28. listopadu téhož roku si s Cosimou vyznali lásku. V květnu 1863 pozval Wagnera do Mnichova budoucí bavorský král Ludvík II., a i když byl později pod tlakem okolností nucen skladatele vyhostit, až do smrti ho štědrě podporoval. V červnu a červenci bydleli Bülowovi ve vile Pellet na Starnberském jezeře, kde pokračoval Wagnerův vztah s Cosimou. 10. dubna 1865 se jim narodila dcera Isolda. Na den přesně o dva měsíce později se

v Mnichově konala slavnostní premiéra *Tristana a Isoldy* za přítomnosti krále Ludvíka II. Poté Wagner začal pracovat na své autobiografii *Mein Leben* (*Můj život*).

Manželství s Cosimou

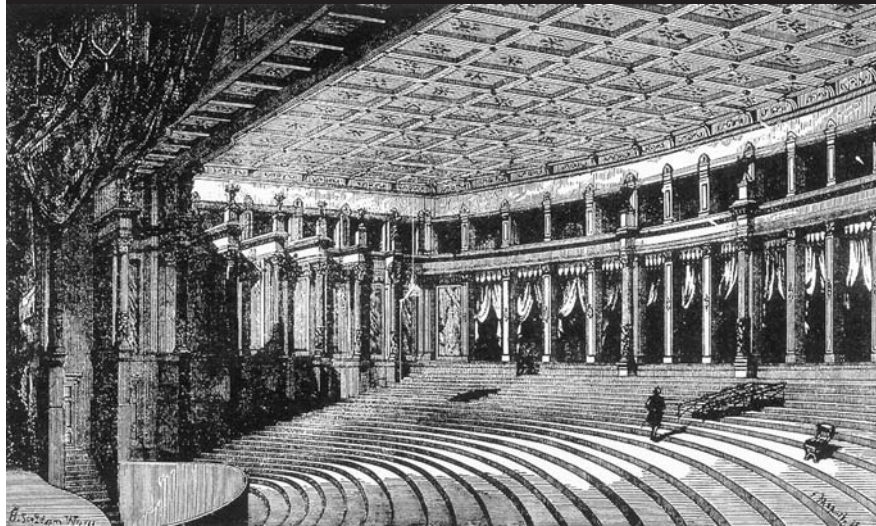
Dne 25. ledna 1866 zemřela Wagnerova první manželka Minna. Toho času Wagner pobýval s Cosimou ve Švýcarsku a poté se usadili v Tribschenu, kde Cosima trávila většinu času, a 17. února se jim tam narodila druhá dcera Eva. 21. června 1868 se v Mnichově uskutečnila světová premiéra *Mistrů pěvců norimberských* a v listopadu téhož roku se Wagner poprvé setkal s Friedrichem Nietzsche, který se později proslavil jako jeden z největších světových filozofů a kterého Wagner inspiroval k napsání *Die Geburt der Tragödie* (*Zrození tragédie*) a několika dalších děl. Nietzsche byl toho času častým hostem ve Wagnerově vile a skladatel s ním počítal jako s osobním učitelem svého syna Siegfrieda, který se narodil 6. června 1869. V červnu 1870 bylo manželství Cosimy a Hanse von Bülowa rozvedeno a 25. srpna byli Richard Wagner a Cosima v Lucernu oddáni. V roce 1871 si Wagner vybral město Bayreuth jako místo pro své další umělecké a životní působení. V roce 1872 se do Bayreuthu definitivně přestěhoval a 22. května zde byl v den Wagnerových narozenin položen základní kámen jeho festivalového divadla. Vytvořil v něm specifický prostor pro orchestr, který zůstal skrytý pod pódium, a diváci tak měli možnost vidět jen to, co se děje na jevišti. Veliký důraz zde byl kladen rovněž na kvalitu zvuku. Mimořádné akustiky byla dosaženo i proto, že celá stavba byla postavena ze dřeva, nebyly zde žádné postranní lóže a všechna sedadla byla bez čalounění.

Poslední léta života

Dne 28. dubna 1874 se manželé Wagnerovi nastěhovali do nového domu v Bayreuthu, který sám Wagner pojmenoval Wahnfried. Na čelní stranu domu nechal vyřít nápis „Hier wo mein Wahn Frieden fand – Wahnfried – sei dieses Haus von mir benannt.“ („Zde, kde mé blouznění dosáhlo míru – Wahnfried – budiž tento dům mnou zván.“). V srpnu 1876 se za přítomnosti císaře Viléma I. a bavorského krále Ludvíka II. konaly první Bayreuthské slavnostní hry, na kterých byl uveden *Prsten Nibelungův*. V září téhož roku Wagner podnikl cestu

Festivalové divadlo v Bayreuthu (1876)

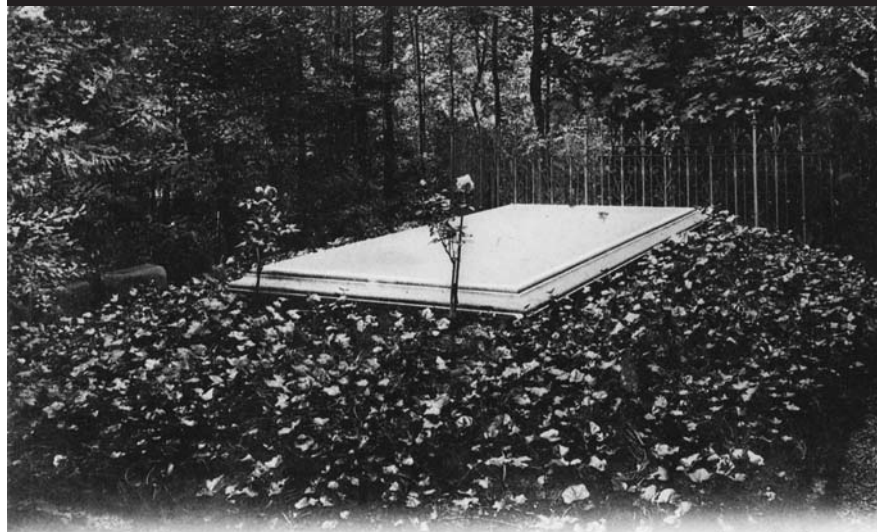

Hlediště festivalového divadla v Bayreuthu (1876)

do Itálie a naposledy se (v Sorrentu) setkal s Nietzsche, jenž Wagnerovi vyčítal, že se dal k říšským Němcům. Také mu jako zapřísáhlý nepřítel křesťanství zazlival poslední operu *Parsifal*, ve které skladatel oslavoval křesťanské tradice. Wagner, který požadoval po svých blízkých bezmeznou oddanost, mu naopak vyčítal, že měl četné židovské přátele, a tak se jejich přátelství nakonec rozpadlo. *Parsifala* Wagner dokončil v roce 1879. Během následného pobytu v Londýně ho přijala anglická královna Viktorie a koncem roku 1879 odcestoval opět do Itálie a zdržoval se střídavě v Neapoli, Ravellu, Sieně a v Benátkách. 13. února 1882 dokončil v Palermu *Parsifala* a od 16. září se zdržoval v Benátkách, kde 13. února 1883 v Palazzo Vendarmin zemřel. O tři dny později byl převezen do Bayreuthu, kde byl 18. února pochován na zahradě své vily Wahnfried.

Wagnerova vila Wahnfried v Bayreuthu

Bayreuth 1906.

Richard Wagner's Grab

Wagnerův hrob na zahradě vily Wahnfried v Bayreuthu

Richard Wagner s rodinou před svou vilou Wahnfried v Bayreuthu

OPERNÍ TVORBA RICHARDA WAGNERA

DIE HOCHZEIT (Svatba), 1832

– nedokončeno

DIE FEEN (Víly), 1834

– premiéra 29. června 1888 v Královském státním divadle v Mnichově

DAS LIEBESVERBOT ODER DIE NOVIZE VON PALERMO

(Zákaz lásky aneb Novicka z Palerma), 1834–1836

– premiéra 29. března 1836 ve Státním divadle v Magdeburgu

RIENZI DER LETZTE DER TRIBUNEN

(Rienzi, poslední z tribunů), 1837–1840

– premiéra 20. října 1842 v Královském saském divadle v Drážďanech

DER FLIEGENDE HOLLÄNDER

(Bludný Holanďan), 1840–1841

– premiéra 2. února 1843 v Královském saském divadle v Drážďanech

TANNHÄUSER UND DER SÄNGERKRIEG AUF WARTBURG

(Tannhäuser aneb Zápas pěvců na Wartburgu), 1842–1845

– premiéra 19. října 1845 v Královském saském divadle v Drážďanech

LOHENGRIN, 1845–1848

– premiéra 28. srpna 1850 ve Velkovévodském dvorním divadle ve Výmaru

TRISTAN UND ISOLDE

(Tristan a Isolda), 1856–1859

– premiéra 10. června 1865 v Královském státním divadle v Mnichově

DIE MEISTERSINGER VON NÜRNBERG

(Mistři pěvci norimberští), 1845–1867

– premiéra 21. června 1868 v Královském státním divadle v Mnichově

DER RING DES NIBELUNGEN

(Prsten Nibelungův):

Das Rheingold (Zlato Rýna), 1851–1854

– premiéra 22. září 1869 v Královském státním divadle v Mnichově

Die Walküre (Valkýra), 1851–1856

– premiéra 26. června 1870 v Královském státním divadle v Mnichově

Siegfried, 1851–1871

– premiéra 16. srpna 1876 ve festivalovém divadle v Bayreuthu

Götterdämmerung (Soumrak bohů), 1848–1874

– premiéra 17. srpna 1876 ve festivalovém divadle v Bayreuthu

PARSIFAL, 1865–1882

– premiéra 26. června 1882 ve festivalovém divadle v Bayreuthu

PŘÍBĚH RYTÍŘE S LABUTÍ A SVATÉHO GRÁLU

„Opět jsem byl na sopečné půdě podivuhodných Čech, které mě vždy inspirovaly. Ke čtení jsem si vzal básně Wolframa von Eschenbacha v přepracování Simrocka a San Marteho a s nimi související anonymní epos o Lohengrinovi s dlouhým úvodem od Göresse. Touha abych to, co se odehrávalo v mé fantazii, přetvořil v nové dílo, byla náhle tak silná, že jsem ji jen s námahou přemohl. Lohengrin, jehož nejstarší koncepce spadala ještě do konce mého pařížského období, stál najednou přede mnou, dokonale vyzbrojen, připraven, aby se proměnil v drama. Neobyčejně na mě zapůsobila především pověst o labutí, která byla s Lohengrinovým příběhem spojena.“

Tak popisuje Richard Wagner svou návštěvu Mariánských Lázní v létě roku 1844. Již z této poznámky lze postřehnout jádro nejen *Lohengrina*, jehož hudebně-dramatické zpracování se zde začalo tvarovat, nýbrž celé námětové oblasti, z níž už Wagner čerpal už v *Tannhäuserovi* a ze které nakonec vyrostl i jeho *Parsifal*.

O životě básníka přelomu 12. a 13. století Wolframa von Eschenbacha je sice známo velice málo, jeho stopa v německé (a nejen německé) literatuře je však trvalá. Eschenbachův *Parzival* je první dílo německého básnictví, v němž se objevuje motiv svatého grálu. Nejstarší dochovaná verze mýtu je francouzského původu, je jí nedokončená báseň z konce 12. století *Conte del Graal* Chrétienna de Troyes. Zde začíná také dodnes nevysvětlená záhada, co vlastně grál je – talisman, číše se zachycenou Kristovou krví, schránka na svaté hostie, mísa, na níž se podávala krmě při poslední večeři? Wolfram von Eschenbach dokonce měl za to, že grál je kouzelný kámen, jenž dokáže přičarovat, co si jen kdo přeje. U Richarda Wagnera je grál, o němž se hovoří v *Lohengrinu* a v *Parsifalu* získá významnou úlohu v ději, posvátný pohár. To už prodělala symbolika grálu dlouhou cestu od pohanské legendy ke křesťanskému symbolu. K Chrétiennově básni, která měla ústně tradované předlohy, i k Wolframovu eposu mezitím vznikla řada dodatků a verzí. Příběhy se proplétaly a křížily s dalšími mýty a legendami keltského a jiného původu. Příběh svatého grálu tak souvisí s legendou o králi Artušovi a jeho rytíři kulatého stolu, volně také s příběhem *Tristana a Isoldy*. Devatenácté století a jeho romantické citění, hledající kořeny kultur a historickou paměť, tyto příběhy znovu oživilo a pro Wagnera znamenaly celoživotní zdroj námětů.

Velkovévodské dvorní divadlo ve Výmaru – místo světové premiéry *Lohengrina* v roce 1850

Jak víme z Wagnerových slov, s Wolframovým eposem *Parzival* se seznámil v převodu ze středověké němčiny z roku 1836, jehož autorem byl San Marte (vlastním jménem Albert Schulz, 1802–1893), a sice ve vydání germanisty Karla Simrocka (1802–1876). Josef Görres (1776–1848), který napsal vysvětlující úvod k anonymnímu eposu o *Lohengrinovi*, byl průkopník srovnávací antropologie a profesor dějin literatury v Mnichově. S pověstí o labutím rytíři se setkáme už v souvislosti s genealogií účastníka první křížové výpravy Gottfrieda von Bouillon, zaznamenaná byla ve 12. století, písemně zachovaná podoba pověstí o Parzivalovi i Lohengrinovi tedy pochází ze stejné doby. Wolfram von Eschenbach ztotožnil Lohengrina s Parzivalovým synem Loherangrinem a podobným způsobem se oba symbolické příběhy – příběh labutího rytíře Lohengrina a Parzivalova syna – spojily i v díle Richarda Wagnera.

Nebyly to jen tyto motivy, které Wagnerovo dílo propojují, při vypracování textu vycházel skladatel z řady dalších impulzů. Jak uvedl ve výše zmíněném citátu, vznikla myšlenka na zhudebnění příběhu o rytíři s labutí za pobytu v Paříži již roku 1842, kdy se zabýval historickým pojednáním o zápase pěvců na Wartburgu a při té příležitosti narazil i na epos o Lohengrinovi. Autor *Parzivala*, Wolfram von Eschenbach, se pak sám stal jednou z postav *Tannhäusera*, v němž se setkává několik postav historických pěvců. Wagner použil řadu dalších prvků, které procházejí nejrůznějšími mýty. Náleží k nim i zakázaná otázka, kterou nalezneme ve Wolframově *Parzivalovi*, ale její původ je mnohem starší, objevuje se už ve starém Řecku. Také motiv zranění (odřatého kousku těla), které sejme z hrdiny ochranné kouzlo, je dávného původu, má cosi společného už s pověstnou Achillovou patou, objevuje se v řadě pokračování *Parzivala* a mnoha dalších legendách. Již Wolfram von Eschenbach zasadil mýtus Parzivala částečně do historie. Podle něj je Parzivalův syn Lohengrin a rytíř svatého grálu vyslán do Antverp, aby ochránil vévodkyni z Brabantu před zemskými knížaty, kteří ji nutí k sňatku. Děj se odehrává v době vlády Heinricha I. (Jindřicha Ptáčníka) a uherských nájezdů. Římskoněmecký král Jindřich I. Ptáčník z rodu Liudolfovců vládl v letech 919–936, v našich dějinách je spojen s osobností sv. Václava a tributem, který se český kníže zavázal platit jako daň za zachování českého státu.

Lohengrin však není historická opera. Wagner ji nazval „romantická“ a tím stvrdil pohádkové rysy, které do příběhu dodal. Lohengrin je z nadpřirozeného světa a střeží tajemství, které ho chrání před

lidským světem, ale také mu zabraňuje s ním splynout a být v něm šťasten. V tom je styčný bod Lohengrina s příběhy Undin, Rusalek, Meluzín a dalších postav mezi lidským světem a světem nadpřirozených sil. Kompozice *Lohengrina* byla pro Wagnera také připomínkou vlastní rané opery *Víly*. Do říše kouzel nás v *Lohengrinu* uvádí Elsin sen v prvním jednání. V rámci celkového děje dostává její vyprávění charakter balady (připomeňme baladu Senty v *Bludném Holanďanu*). Elsinina scéna v prvním jednání je příkladem naprostého splynutí dramaturgické funkce, obsahu textu a jeho hudebního ztvárnění. Klidnější harmonický pohyb a jemně nuancovaná instrumentace s užitím harfy jako symbolu čarovna navozuje atmosféru pohádky. Z vytržení, s nímž Elsa popisuje zjevení rytíře, se jí podaří plně procitnout až v kritickém dialogu ve třetím jednání.

Zcela Wagnerovým výtvořem je v příběhu postava Ortrudy, jež je hnací silou dramatu. Je to ona, kdo začaruje Elsinu bratra Gottfrieda, navede Friedricha z Telramundu, aby z Gottfriedova zmizení obvinil Elsu a jako jakási obdoba Lady Macbeth zneužívá svého manžela k vlastním mocichtivým plánům. Ortruda také zviklá Elsinu důvěru v Lohengrina a dožene příběh ke katastrofě. Důležitým prvkem děje je kontrast pohanství, jehož představitelkou je kouzelnice Ortruda, a křesťanské víry v podobě rytíře svatého grálu. V Ortrudině výzvě ve druhém jednání se objeví jména pohanských bohů Freia a Wotan – pro Wagnera je tu už naznačena i cesta k námětu *Prstenu Nibelungova*. Centrální a nejdramatičtější scénou *Lohengrina* je dialog Ortrudy a Telramunda na začátku druhého jednání. Ortruda je dramaticky nutná negativní postava, neboť bez konfliktu není drama. Wagner však z konfliktu ctižádostivé Ortrudy a reprezentantky vtělené ctnosti Elsy učinil drama idejí, konflikt pohanského a křesťanského světa.

Cesta k hudebnímu dramatu

Již předehra k *Lohengrinu* působila ve své době jako naprosté novum. Wagner zcela opustil konvenční formální schéma, celá předehra vychází z motivu navozeného v nejjemnější podobě, který narůstá a získává obrysy a po dosažení nejvyššího stupně gradace opět zaniká; stejný či obdobný princip použil Wagner také v předeře k *Tristanovi a Isoldě* a ke *Zlatu Rýna*. V *Lohengrinu* sice ještě nacházíme uzavřená hudební „čísla“ a dekorativní scény prvního jednání prozrazují jednoznačně východisko ve francouzské *grand opéra*.

Hlediště Velkovévodského dvorního divadla ve Výmaru

Hof-Theater.

Weimar, Mittwoch den 28. August 1850.

zur Goethe-Feier:

Prolog

von Franz Dingelstedt, gesprochen von Herrn Jaffe.

H i e r a u f :

Z u m E r s t e n m a l e :

Lohengrin.

Romantische Oper in drei Akten,
(letzter Akt in zwei Abtheilungen)
von Richard Wagner.

Heinrich der Finkler, deutscher König,.....	Herr Höfer.
Lohengrin,.....	Herr Beck.
Elsa von Brabant,.....	Fräulein Agthe.
Herzog Gottfried, ihr Bruder,.....	Frau Hettstedt.
Friedrich von Telramund, brabantischer Graf,.....	Herr Wilde.
Ortrud, seine Gemahlin,.....	Fräulein Facklinger.
Der Heerrufer des Königs,.....	Herr Patich.
Sächsische und Thüringische Grafen und Edle.	
Brabantische Grafen und Edle.	
Gefrauen.	
Gefknaben.	
Mannen. Frauen. Knechte	

Antwerpen: erste Hälfte des sechsten Jahrhunderts.

Die Textbücher sind an der Kasse für 5 Sgr. zu haben.

Preise der Plätze:

Fremden-Loge	1 Thlr. 10 Sgr. — Pf.	Parterre-Loge	— Thlr. 20 Sgr. — Pf.
Balkon	1 „ — „ — „	Parterre	— „ 15 „ — „
Sperstige	1 „ — „ — „	Gallerie-Loge	— „ 10 „ — „
Parter	— „ 20 „ — „	Gallerie	— „ 7 „ 6 „

Anfang um 6 Uhr.

Ende gegen 10 Uhr.

Die Billets gelten nur am Tage der Vorstellung, wo sie gelöst worden.

Der Zutritt auf die Bühne, bei den Proben wie bei den Vorstellungen, ist nicht gestattet.

Das Theater wird halb 5 Uhr geöffnet.

Die freien Entrées sind ohne Ausnahme ungültig.

Ansámblový zpěv je však omezen na minimum, tzv. kontemplativní absámbl nalezneme pouze v závěru druhého jednání, kdy visí ve vzduchu zákaz otázky a všichni přítomní přemítají, co se za zákazem skrývá. Jako zcela tradiční bývá mylně chápán začátek třetího jednání a scéna v ložnici nevěsty. Scéna má funkci zpomalení děje a je zařazena záměrně. Svatební sbor zaznívá jako předzvěst nadcházející katastrofy a nesmí být vnímán izolovaně; jeho banalizace na hudební kulisu, provázející svatební obřady až do dnešní doby, jej vytrhává z kontextu.

Hudební jednota je podle Wagnera zaručena prosymfonizováním hudební složky: „*Nová forma dramatické hudby, aby opět tvořila jako hudba umělecké dílo, musí vykazat jednotu symfonické věty a té dosáhne, bude-li celé drama provázet v neodlučné jednotě s ním, nikoli pouze v jednotlivých, svévolně vybraných částech.*“ V *Lohengrinu* je ještě počet leitmotivů úsporný, Wagner tuto metodu rozvinul v *Tristanovi* a především v *Prstenu Nibelungově*. V *Lohengrinu* nalezneme motiv grálu, motiv Elsy, motiv Lohengrina, zakázané otázky či motiv Ortrudy, s nimiž Wagner pracuje podobně jako symfonický skladatel s tématy v symfonickém provedení. O wagnerovské leitmotivy však prvořadě nejde, přílišné soustředění na ně naopak hudební jednotu rozbíjí. Wagnerovým záměrem nebyla nutnost jejich identifikace a neustálá snaha o dešifrování, posluchač je má vnímat podvědomě, na principu hudební asociace s již slyšeným, nikoli „podle návodu“. K leitmotivům v *Lohengrinu* také nelze počítat hudební rekvizity, jako například fanfáry při příchodu krále. Ještě se zde téměř nesetkáváme s tzv. „nekonečnou melodií“, i pokud jde o strukturu scén, zůstává Wagner ještě na půdě tradiční opery.

Wagner nedopustil jednoznačně tragický závěr, ačkoli mnozí z těch, kdo hotový text četli, s jeho řešením nesouhlasili. Někteří žádali dokonanou tragédii, při níž opuštěná Elsa před zraky diváků zahyne, jiní naopak vyžadovali „*silný motiv, který by Lohengrinovi zabránil odejít. Přece jen jsem uvažoval, zda je – i když Lohengrin odejde – nutné, aby to bylo rozloučení definitivní. Hledal jsem způsob, jak by mohla Elsa odejít s ním, něco jako pokání, které ji odvede ze světa rovněž.*“ Zůstalo však u kompromisu mezi tradičním „lieto fine“ starší opery a romantickou tragédií, v níž se vyžadovala „smrt z lásky“ obou milenců (závěr, k jakému dospěl Wagner v *Tristanovi* a *Isoldě*). Příběh *Lohengrina* sice končí rozchodem protagonistů, návrat Gottfrieda však přece jen přináší smír.

K postavě Elsy napsal Wagner roku 1851 ve *Sdělení mým přátelům*: „Lohengrin hledal ženu, která by v něj věřila: která se nebude ptát, kdo je a odkud přichází, nýbrž ho bude milovat, jaký je a protože je takový, jaký se jí jeví. Hledal ženu, jíž by nemusel nic vysvětlovat, z ničeho se ospravedlňovat, která by ho milovala bez podmínek. Proto musel skrývat svůj vyšší původ, neboť právě v utajení, v nezveřejnění své vyšší – lépe řečeno, povýšené – bytosti byla pro něj jediná záruka, že nebude obdivován jen proto a budít v ženě úžas a ona se mu nebude – nepochopenému – uctivě a pokorně klanět. Nežádal obdiv a zbožňování, nýbrž to jediné, co jej mohlo vykoupit z osamělosti a ukojit jeho touhu – lásku: Chtěl být milován a chápán. Svým nejvyšším smyslem, svým vědomím nechtěl být ničím jiným, než plným, celým, horoucně cítícím a horoucí cit vnímajícím člověkem, totiž vůbec člověkem, nikoli bohem, to znamená absolutním umělcem. Tak toužil po ženě – po lidském srdci. A proto sestoupil ze své blaženě prázdné osamělosti, když uslyšel zdola volání ženy o pomoc, volání srdce uprostřed lidstva. Avšak lpí na něm zrádná aura vyšší bytosti; nemůže se objevit jinak než kouzlem; překvapení špatných, jed závistivých vrhne stíny až do srdce milující ženy. Pochyby a žárlivost mu ukáží, že nebyl pochopen, jen zbožňován, a vyrvou mu přiznání božství, s nímž se zničen vrací do své samoty.“ Podle těchto slov Wagner vnímal tragédii Lohengrina jako tragédii „absolutního umělce“.

Cesta na jeviště

Zároveň s odvržením textových předloh dodávaných libretisty odmítl Richard Wagner i pojem „libreto“, své vlastní texty označoval jako básně. Báseň *Lohengrin* dokončil týden po premiéře *Tannhäusera*, která se uskutečnila 19. října 1845 ve Dvorním divadle v Drážďanech. Kompletní partitura *Lohengrina* byla dokončena v dubnu 1848. Wagner sice nejprve pomýšlel na to, že *Lohengrina* nabídne Dvornímu divadlu v Berlíně, větší naději však přece jen poskytovaly Drážďany, kde byl kapelníkem a kde už byla uvedena jeho díla *Rienzi*, *Bludný Holanďan* a *Tannhäuser*. Finále prvního jednání *Lohengrina* se dostalo na program oslav 300. výročí založení drážďanské dvorní kapely v květnu 1848, ale „setkalo se s tak vlažným přijetím, jaké bylo u drážďanského publika neobvyklé,“ píše Wagner. Vedení Dvorního divadla sice uvedení opery slíbila, bylo dokonce zadáno vytvoření

Příjezd Lohengrina do Brabantska (studie k uvedení v Londýně, druhá polovina 19. století)

Smrt Friedricha z Telramundu (studie k uvedení v Londýně, druhá polovina 19. století)

scénické výpravy, ale – jak sděluje Wagner – „*nálada u dvora byla již tak silně namířena proti mně, že intendant se svým vážně míněným návrhem na uvedení mého díla narazil na nepřekonatelné obtíže*“. V květnu 1849 byl na Wagnera pro účast v drážďanském povstání vydán zatykač a musel z Německa uprchnout. Na uvedení *Lohengrina* v Sasku nebo Prusku nebylo pomýšlení. Wagner se v exilu rozhodl: „*Partituru pošlu Lisztovi do Vímaru a svěřím mu ji k provedení – ať už to dopadne jakkoli*“. Dvorní kapelník výmarského dvora Franz Liszt uvedl světovou premiéru *Lohengrina* 28. srpna 1850, u příležitosti Goethových oslav. První Elsou byla výmarská rodačka Rosa von Agthe (Milde-Agthe, 1825–1906), která dvornímu jevišti rodného města věnovala celou svou uměleckou kariéru. Liszt její výkon ocenil slovy: „*Slečna von Agthe, již od přírody dokonale předurčená pro roli Elsy, provedla svou serafínskou roli s nejryzejším pochopením a hudební intencí*.“ Telramunda zpíval její příští manžel Hans Feodor von Milde (1821–1899). Lohengrinem byl Karl Beck (1814–1879), jehož kariéra započala roku 1838 v Praze. Později působil v Sankt Petěrburgu a od roku 1848 ve Vímaru. Byl to ovšem jeden z jeho posledních úspěchů, při pohostinském vystoupení v Praze roku 1856 už měl hlas silně poškozen a kariéru musel brzy poté ukončit. Telramunda ztělesnil August Höfer (1812?–1875), pěvec barytonového i basového repertoáru. Ortrudou byla Josephine Fastlinger (1823–?), členka výmarského souboru v letech 1849–1851, později bez stálého angažmá. Následovala uvedení *Lohengrina* v Královci, Wiesbadenu, Lipsku a dalších německých městech. V Drážďanech a Berlíně byl *Lohengrin* poprvé uveden roku 1859, o tři roky však tato města předběhla Praha, kde se dostal rytíř s labutí na scénu Stavovského divadla roku 1856 v hudebním nastudování Františka Škroupa. Roku 1853 slavil Wagner čtyřicátiny a uvedl úryvky z *Lohengrina* na koncertě k této příležitosti v Curychu. „*Tak jsem si mohl udělat dojem o účinku instrumentace jeho předehry*“. Téhož roku, 10. května 1853, uvedl koncertně úryvek z druhého jednání *Lohengrina* v Praze František Škroup, a 13. května 1853 slyšelo finále prvního jednání *Lohengrina* pražské publikum na koncertě Cecilské jednoty za řízení jejího ředitele Antona Apta. „*Přijměte můj veliký dík*,“ psal Wagner Aptovi 14. června 1853, „*za Vaše úsilí o uvedení mých děl! Liszt mi sdělil vše, co jste mu o uvedení fragmentu z Lohengrina vyprávěl. Obdivuji Vaši odvahu a vytrvalost a velmi mě těší, že vše bylo korunováno úspěchem*.“ Wagner však zároveň upozorňuje, že podobná

prezentace hudebně-dramatických děl je pro něj pouhým východiskem z nouze. „*Koncertní provedení ovšem nejsou dílu příznivá. Sám jsem se sice z nutnosti odhodlal k něčemu podobnému, avšak vyhnul jsem se vlastním dramatickým situacím; jak jsem si vypomohl, uvidíte z přiloženého programu, z něžž možná můžete něco využít. Všechny úryvky jsem musel upravit, něco vypustit a něco přidat, abych je mohl vyjmout z rámce dramatu. Pokud si budete přát, můžete mít partituru k dispozici.*“

Wagner se k podobným uváděním scén ze svých děl uchýlil z finančních důvodů, jeho cílem však bylo vzorové provedení na jevišti. *Lohengrina* mohl na scéně poprvé vidět až ve Vídni roku 1861. Prvním vídeňským *Lohengrinem* byl zpěvák z Čech Alois Ander, tehdejší hvězda vídeňské opery, s nímž Wagner počítal také pro roli Tristana. Tomu však nakonec – po více než sedmdesáti zkouškách – zabránilo Anderovo onemocnění a roku 1864 smrt.

Pražská premiéra *Lohengrina* 23. února 1856 byla vnímána v souvislosti s *Tannhäuserem*, uvedeným v Praze roku 1854, po jehož úspěchu bylo pražské publikum zvědavé na další Wagnerovo dílo. Podle recenzí vyvolalo první jednání *Lohengrina* nadšení, druhé a třetí „*neudělalo tak všeobecný a okamžitý zažehující dojem*“. Recenzent si uvědomuje, že se posluchač (tedy i kritik sám) bude muset více seznámit s tím, co je „*zvláštní a rozchází se s dosavadními Wagnerovými intencemi*“. Pozitivní bylo hodnocení výpravy, kostýmů, vokálního obsazení a orchestru – zejména skutečnost, že „*žestě braly ohled na jeviště*.“ (*Bohemia*, 24. 2. 1856). Prvním pražským *Lohengrinem* byl Josef Reichel (1819–1866), rodák ze Židlochovic, Elsou Luise Meyer (Meyer-Dustmann, 1851–1899), členka pražské německé opery v letech 1853–1857 a poté vídeňské Dvorní opery, kde rovněž zpívala Elsu, také Alžbětu v *Tannhäuseru* a Wagner s ní počítal i pro roli Isoldy ve zmíněném, nakonec neuskutečněném *Tristanovi*. Prvním pražským Telramundem byl Heinrich Steinecke (1819–?), považovaný za pěvecky i herecky nejschopnějšího barytonistu tehdejší pražské německé scény. Ortrud zpívala dcera ředitele Stavovského divadla oněch let, Augusta Stöger (1832?–1868), později členka opery v Hannoveru (kde debutovala jako Alžběta v *Tannhäuseru*) a v Mnichově. *Lohengrin* byl první Wagnerovou operou uvedenou česky a tím také jednou z prvních cizích oper v repertoáru definitivně otevřeného Národního divadla v Praze. Premiéra se uskutečnila 12. ledna 1885 v hudebním nastudování Adolfa Čecha a v režii Františka Hynka

(který také zpíval Jindřicha Ptáčníka), inscenace dosáhla 42 repríz. Český překlad pořídil Václav Juda Novotný. Prvním *Lohengrinem* na české scéně byl ovšem Italo Carlo Raverta, angažovaný do Národního divadla roku 1883. Zdálo by se, že svěřit mu tuto roli nebyla šťastná volba; Raverta měl italské školení, především však během svého šestiletého angažmá v Praze neustále zápasil s češtinou a české ucho bylo v tomto směru zvláště citlivé. Národní divadlo však tehdy nemělo jiného tenora, který by roli zvládl. Kritiky byly nicméně překvapivě pozitivní: „*Pan Raverta, jenž český text s velkou pilností nastudoval, překvapil v některých scénách neobyčejnou vřelostí.*“ Elsu zpívala tehdejší česká primadona Marie Sittová, která se „*opětne objevila v nejskvělejších světle, což se dalo u umělkyně té dokonalosti a píle očekávat.*“ Telramundem byl Bohumil Benoni, jenž „*podal skvělý důkaz svého nadání; sledujeme s radostí rychlý postup jeho umělecké způsobilosti, jež každou novou partii nabývá utěšenějších výsledků*“ (*Národní listy*, 14. 1. 1885).

(vr)

UVEDENÍ WAGNEROVA LOHENGRINA NA NAŠEM ÚZEMÍ

Praha

1856 (Stavovské divadlo), 1885 (Národní divadlo), 1901 (Národní divadlo), 1903 (Nové německé divadlo), 1907 (Národní divadlo), 1912 (Nové německé divadlo), 1922 (Národní divadlo i Nové německé divadlo), 1929 (Nové německé divadlo), 1933 (Nové německé divadlo), 1940 (Národní divadlo), 1943 (Nové německé divadlo, hostování opery z Duisburgu), 1959 (Národní divadlo, hostování berlínské Státní opery na scéně Smetanova divadla), 1964 (Národní divadlo na scéně Smetanova divadla) a 1997 (Státní opera Praha)

Olomouc

1860, 1923, 1962 a 1982

Brno

1864, 1867, 1870, 1873, 1895, 1926, 1933 a 1965

Opava

1887, 1888, 1890, 1902, 1903, 1924, 1925, 1927, 1929 a 1936

Plzeň

1887, 1902, 1903, 1906, 1907, 1910, 1914, 1930 a 1957

Ústí nad Labem

1910, 1913, 1919, 1922, 1924, 1928, 1933 a 1939

Ostrava

1923, 1931, 1968 a 1983

Liberec

1968

Richard Wagner v Paříži v roce 1861

WAGNERŮV LOHENGRIN V KONTEXTU SVĚTOVÉ OPERNÍ TVORBY*

1845	Albert Lortzing: <i>Undine (Undína)</i> Giuseppe Verdi: <i>Alzira, Giovanna d'Arco (Johanka z Arku)</i> Richard Wagner: <i>Tannhäuser</i> William Vincent Wallace: <i>Maritana</i>
1846	Giuseppe Verdi: <i>Attila</i>
1847	Daniel Auber: <i>Haydée, ou Le secret (Haydée aneb Tajemství)</i> Friedrich von Flotow: <i>Martha, oder Der Markt zu Richmond (Marta aneb Trh v Richmondu)</i> Giuseppe Verdi: <i>Macbeth, I masnadieri (Loupežníci)</i>
1848	Gaetano Donizetti: <i>Poliuto</i> Giuseppe Verdi: <i>Il corsaro (Korzár)</i>
1849	Giacomo Meyerbeer: <i>Le prophète (Prorok)</i> Otto Nicolai: <i>Die lustigen Weiber von Windsor (Veselé paničky windsorské)</i> Giuseppe Verdi: <i>La battaglia di Legnano (Bitva u Legnana), Luisa Miller</i>
1850	Robert Schumann: <i>Genoveva (Jenovéfa)</i> Ambroise Thomas: <i>Le songe d'une nuit d'été (Sen noci svatojánské)</i>
RICHARD WAGNER: <i>LOHENGRIN</i>	
1851	Charles Gounod: <i>Sapho</i> Giuseppe Verdi: <i>Rigoletto</i>
1852	Adolphe Adam: <i>Si j'étais roi (Kdybych byl králem)</i>
1853	Giuseppe Verdi: <i>La traviata</i> Giuseppe Verdi: <i>Il trovatore (Trubadúr)</i>
1854	Stanislaw Moniuszko: <i>Halka</i>
1855	Alexandr Sergejevič Dargomyžskij: <i>Rusalka</i> Giuseppe Verdi: <i>Les vêpres siciliennes (Sicilské nešpory)</i>

* Ve výčtu je uveden výběr operních děl v roce jejich světové premiéry.

NAHRÁVKY WAGNEROVA LOHENGRINA /výběr/

AUDIO

● 1962 – dirigent Wolfgang Sawallisch /LIVE/

Jess Thomas (Lohengrin), Anja Silja (Elsa z Brabantu), Ramón Vinay (Friedrich z Telramundu), Astrid Varnay (Ortrud), Franz Crass (Král Heinrich), Tom Krause (Královský hlasatel)

Chor und Orchester der Bayreuther Festspiele

Philips 446 337-2 [3CD], Decca 470 592-2 [3CD] (2002),

Decca 478 0279 (10 Operas from the Bayreuth Festival) [33CD] (2008)

● 1964 – dirigent Rudolf Kempe

Jess Thomas (Lohengrin), Elisabeth Grümmer (Elsa z Brabantu), Dietrich Fischer-Dieskau (Friedrich z Telramundu), Christa Ludwig (Ortrud), Gottlob Frick (Král Heinrich), Otto Wiener (Královský hlasatel)

Chor der Wiener Staatsoper, Wiener Philharmoniker

EMI 7 49017-8 [3CD] (1988), EMI «Great Recordings of the Century»

CMS 5 67415-2 [3CD] (2000), EMI CDCC 49017 [3CD]

● 1968 – dirigent Alberto Erede /LIVE/

James King (Lohengrin), Heather Harper (Elsa z Brabantu), Donald McIntyre (Friedrich z Telramundu), Ludmila Dvořáková (Ortrud), Karl Ridderbusch (Král Heinrich), Thomas Stewart (Královský hlasatel)

Chor und Orchester der Bayreuther Festspiele

Oriel Music Society OMS 310 [3CD] (2002), Golden Melodram GM

10063 [3CD] (2002), Premiere Opera Ltd. CDNO 1400-3 [3CD] (2004)

● 1971 – dirigent Rafael Kubelík

James King (Lohengrin), Gundula Janowitz (Elsa z Brabantu), Thomas Stewart (Friedrich z Telramundu), Gwyneth Jones (Ortrud), Karl Ridderbusch (Král Heinrich), Gerd Nienstedt (Královský hlasatel)

Chor and Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks

DG 449 591-2 [3CD] (1996)

● 1982 – dirigent Herbert von Karajan

René Kollo (Lohengrin), Anna Tomowa-Sintow (Elsa z Brabantu), Siegmund Nimsgern (Friedrich z Telramundu), Dunja Vejzovic (Ortrud), Karl Ridderbusch (Král Heinrich), Robert Kerns (Královský hlasatel)

Chor Der Deutschen, Berliner Philharmoniker

EMI CMS 7 69314-2 [4CD] (1988), EMI CMS 5 66519-2 [3CD]

• **1987 – dirigent Georg Solti**

Plácido Domingo (Lohengrin), Jessye Norman (Elsa z Brabantu),
Siegmund Nimsgern (Friedrich z Telramundu), Eva Randová (Ortrud),
Hans Sotin (Král Heinrich), Dietrich Fischer-Dieskau (Královský hlasatel)
Wiener Staatsoperchor, Wiener Philharmoniker
*Decca 421 053-2 [4CD] (1987), Decca 470 795-2 [4CD] (2002),
Decca 470 600-2 „The Solti Wagner Collection“ [21CD] (2002)*

• **1994 – dirigent Claudio Abbado**

Siegfried Jerusalem (Lohengrin), Cheryl Studer (Elsa z Brabantu),
Hartmut Welker (Friedrich z Telramundu), Waltraud Meier (Ortrud),
Kurt Moll (Král Heinrich), Andreas Schmidt (Královský hlasatel)
Wiener Staatsoperchor, Wiener Philharmoniker
DG 437 808-2 [3CD] (1994)

• **1994 – dirigent Colin Davis**

Ben Heppner (Lohengrin), Sharon Sweet (Elsa z Brabantu),
Sergei Leiferkus (Friedrich z Telramundu), Éva Marton (Ortrud),
Jan-Hendrik Rootering (Král Heinrich), Bryn Terfel (Královský hlasatel)
Chor des Bayerischen Rundfunks, Chor der Bayerischen Staatsoper,
Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks
RCA Victor «Red Seal» 09026 62646-2 [3CD] (1994)

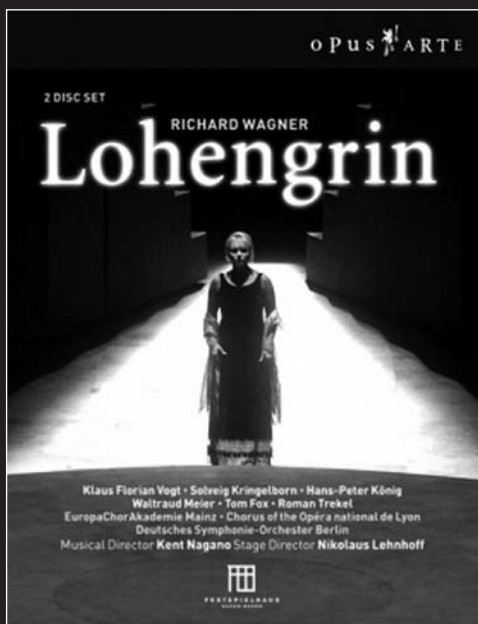
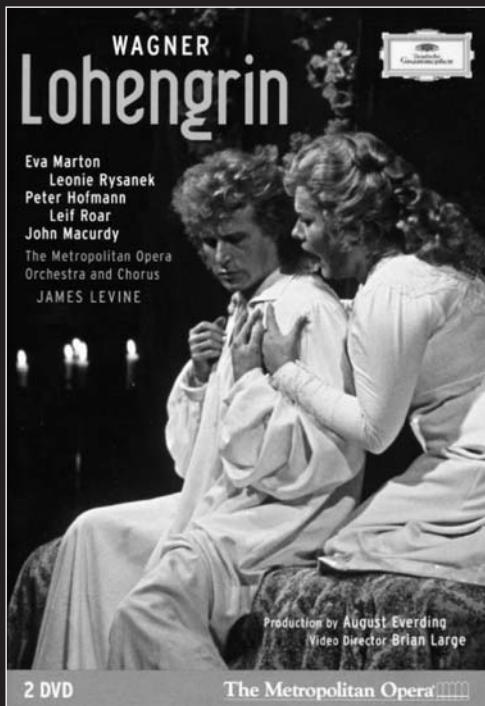
• **1998 – dirigent Daniel Barenboim**

Peter Seiffert (Lohengrin), Emily Magee (Elsa z Brabantu),
Falk Struckmann (Friedrich z Telramundu), Deborah Polaski (Ortrud),
René Pape (Král Heinrich), Roman Trekel (Královský hlasatel)
Chor der Deutschen Staatsoper Berlin, Staatskapelle Berlin
Teldec 3984 21484-2 [3CD] (1998)

• **2008 – dirigent Semyon Bychkov**

Johan Botha (Lohengrin), Adrienne Pieczonka (Elsa z Brabantu),
Falk Struckmann (Friedrich z Telramundu), Petra Lang (Ortrud),
Kwangchul Youn (Král Heinrich), Eike Wilm Schulte (Královský hlasatel)
Chor der Deutschen Staatsoper Berlin, Staatskapelle Berlin
Profil Medien PH 09004 [3SACD-CD hybrid discs] (2009)

VIDEO

● 1982 – dirigent Woldemar Nelsson

Peter Hofmann (Lohengrin), Karan Armstrong (Elsa z Brabantu),
Leif Roar (Friedrich z Telramundu), Elizabeth Connell (Ortrud),
Siegfried Vogel (Král Heinrich), Bernd Weikl (Královský hlasatel)
Chor und Orchester der Bayreuther Festspiele
DVD EuroArts 207 2038 (2006)

● 1986 – dirigent James Levine

Peter Hofmann (Lohengrin), Éva Marton (Elsa z Brabantu),
Leif Roar (Friedrich z Telramundu), Leonie Rysanek (Ortrud),
John Macurdy (Král Heinrich), Anthony Raffell (Královský hlasatel)
Chorus and Orchestra of the Metropolitan Opera New York
DVD DG 073 4176 (2006)

● 1990 – dirigent Peter Schneider

Paul Frey (Lohengrin), Cheryl Studer (Elsa z Brabantu),
Ekkehard Wlaschiha (Friedrich z Telramundu), Gabriele Schnaut (Ortrud),
Manfred Schenk (Král Heinrich), Eike Wilm Schulte (Královský hlasatel)
Chor und Orchester der Bayreuther Festspiele
DVD DG 073 4404 (2008)

● 1990 – dirigent Claudio Abbado

Plácido Domingo (Lohengrin), Cheryl Studer (Elsa z Brabantu),
Hartmut Welker (Friedrich z Telramundu), Dunja Vejzovic (Ortrud),
Robert Lloyd (Král Heinrich), Georg Tichy (Královský hlasatel)
Wiener Staatsoperchor, Wiener Philharmoniker
DVD ArtHaus Musik 100 956 (2003)

● 2006 – dirigent Kent Nagano

Klaus Florian Vogt (Lohengrin), Solveig Kringelborn (Elsa z Brabantu),
Tom Fox (Friedrich z Telramundu), Waltraud Meier (Ortrud),
Hans-Peter König (Král Heinrich), Roman Trekel (Královský hlasatel)
Chorus – EuropaChor Akademie Mainz, Choir de L'Opéra National de Lyon;
Deutsches Symphonie-Orchester Berlin
DVD Opus Arte OA 0964D (2006), Opus Arte Blu-ray OABD 7026 D (2009)

● **2006 – dirigent Sebastian Weigle**

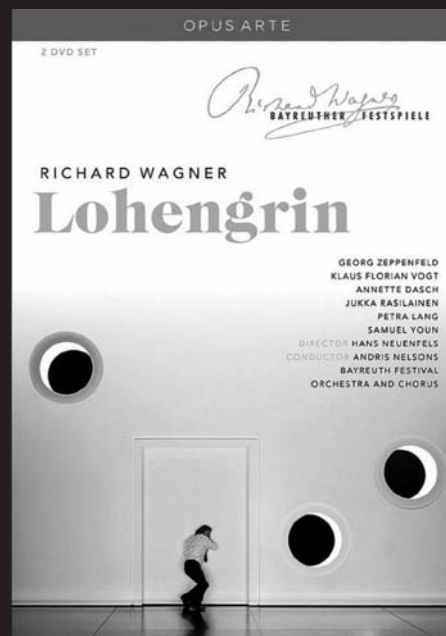
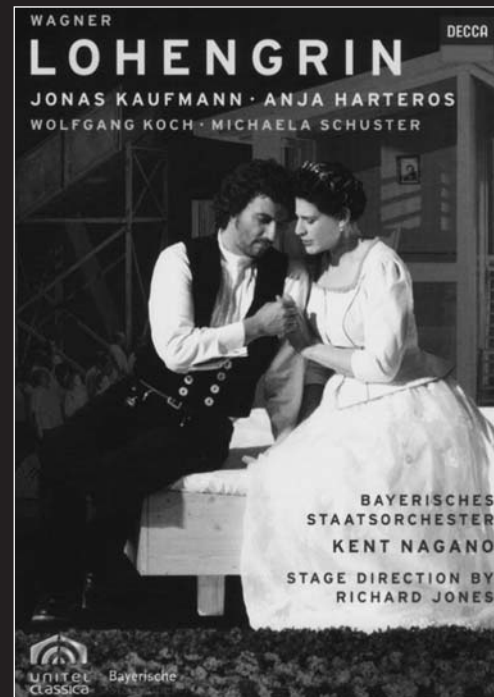
John Treleaven (Lohengrin), Emily Magee (Elsa z Brabantu),
Hans-Joachim Ketelsen (Friedrich z Telramundu), Luana DeVol (Ortrud),
Reinhard Hagen (Král Heinrich), Robert Bork (Královský hlasatel)
Gran Teatro del Liceo Chorus and Orchestra
DVD EuroArts 2056008 (2007)

● **2009 – dirigent Kent Nagano**

Jonas Kaufmann (Lohengrin), Anja Harteros (Elsa z Brabantu),
Wolfgang Koch (Friedrich z Telramundu), Michaela Schuster (Ortrud),
Christof Fischesser (Král Heinrich), Evgeny Nikitin (Královský hlasatel)
Chor der Bayerischen Staatsoper, Das Bayerisches Staatsorchester
DVD Decca DVD 074 3387 (2010)

● **2011 – dirigent Andris Nelsons**

Klaus Florian Vogt (Lohengrin), Annette Dasch (Elsa z Brabantu),
Jukka Rasilainen (Friedrich z Telramundu), Petra Lang (Ortrud),
Georg Zeppenfeld (Král Heinrich), Samuel Youn (Královský hlasatel)
Chor und Orchester der Bayreuther Festspiele
DVD Opus Arte OA1071D (2012)

WAGNERŮV LOHENGRIN NA OSTRAVSKÉM JEVIŠTI

Premiéra 22. února 1923 v Národním divadle moravsko-slezském v Ostravě (Městské divadlo)

Dirigent: Emanuel Bastl, režisér: Karel Kügler

Účinkovali: Jaromír Soukup (Jindřich Ptáčník, německý král),
Karel Kügler (Lohengrin), Linda Šmídová (Elsa z Brabantu),
Stanislav Muž (Bedřich z Telramundu, hrabě brabantský),
Sláva Mazáková (Ortruda, jeho choť), Rudolf Fejfar (Hlasatel králův),
Anie Daenesová (I. páže), Marja Žaludová (II. páže), Staša Hrubá
(III. páže), Vlasta Příbramská (IV. páže), Adolf Vrba (I. rytíř), Jan Zach
(II. rytíř), Ladislav Nechyba (III. rytíř) a Jaroslav Hampl (IV. rytíř)

Premiéra 18. prosince 1931 v Národním divadle moravsko- slezském v Ostravě (Městské divadlo)

Český překlad: Jaroslav Vogel, dirigent: Jaroslav Vogel,
režie: Karel Kügler

Účinkovali: Ladislav Havlík (Jindřich Ptáčník, německý král),
Karel Kügler / Gustav Talman j. h. (Lohengrin), Zdeňka Špačková
(Elsa z Brabantu), Václav Bednář (Telramund, brabantský hrabě),
Marie Vrbová (Ortruda, jeho choť), Boris Archipov (Královský hlasatel),
Antonín Kopečný (Brabantský šlechtic), Vladimír Mašín (Brabantský
šlechtic), Čeněk Igelský (Brabantský šlechtic), Karel Mayer
(Brabantský šlechtic), Julie Normanová (Páže), Věra Čechová (Páže),
Štěpánka Štěpánová (Páže) a Libuše Kořímská (Páže)

Premiéra 20. ledna 1968 ve Státním divadle v Ostravě (Divadlo Zdeňka Nejedlého)

Český překlad: Anna Hostomská a Emil F. Vokálek,
dirigent: Jiří Pinkas, režie: Ilja Hylas, scéna a kostýmy: Ota Schindler j. h.,
sbormistr: Karel Kupka

Účinkovali: Karel Hanuš / Karel Průša (Jindřich Ptáčník, německý král),
Oswald Bugel / Jaroslav Hlubek (Lohengrin), Eva Gebauerová
/ Jitka Kovaříková (Elsa z Brabantu), Čeněk Mlčák / Miloslav Tolaš
(Telramund, brabantský hrabě), Agia Formánková / Eva Těluškinová
(Ortruda, jeho choť), Jan Kyzlink / Vladimír Mach (Královský hlasatel),
Drahomíra Drobková (Páže), Anna Malířová (Páže), Věra Nováková
(Páže) a Libuše Šalamounová (Páže)

Premiéra 19. března 1983 ve Státním divadle v Ostravě (Divadlo Zdeňka Nejedlého)

Český překlad: Anna Hostomská, dirigent: Václav Návrat,
režisér: Rudolf Málek, výtvarník scény: Vladimír Šrámek,
výtvarník kostýmů: Alexander Babraj, sbormistři: Miroslav Kolář
a Karel Kupka

Účinkovali: Eva Gebauerová-Phillips / Elena Kittnarová j. h. (Elsa
z Brabantu), Drahomíra Drobková / Jarmila Vidlářová j. h. (Ortruda),
Jaroslav Hlubek / Jan Malík j. h. (Lohengrin), Jiří Paderta
/ Rafael Kubita (Jindřich Ptáčník, německý král), Čeněk Mlčák
/ Pavel Stejskal (Telramund, brabantský hrabě), Vladislav Gřonka
/ Vojtěch Kupka (Hlasatel), Lubomír Procházka (Brabantský
šlechtic), Rudolf Bátorla (Brabantský šlechtic), Zdeněk Lazar
(Brabantský šlechtic), Dalibor Tolaš (Brabantský šlechtic),
Čestmír Olka (Brabantský šlechtic), Libuše Šalamounová (Dvorní
dáma), Ludmila Dejmková (Dvorní dáma), Jana Barošová (Dvorní
dáma), Anna Malířová (Dvorní dáma), Libuše Šalamounová
/ Jana Foltýnová (Gottfried)

1968

Oswald Bugel (Lohengrin), *foto František Krasl*

Karel Průša (Jindřich Ptáčník, německý král)
a Vladimír Mach (Královský hlasatel), *foto František Krasl*

1968

Eva Gebauerová (Elsa z Brabantu), Jaroslav Hlubek (Lohengrin)
a sbor opery SDO, foto František Krasl

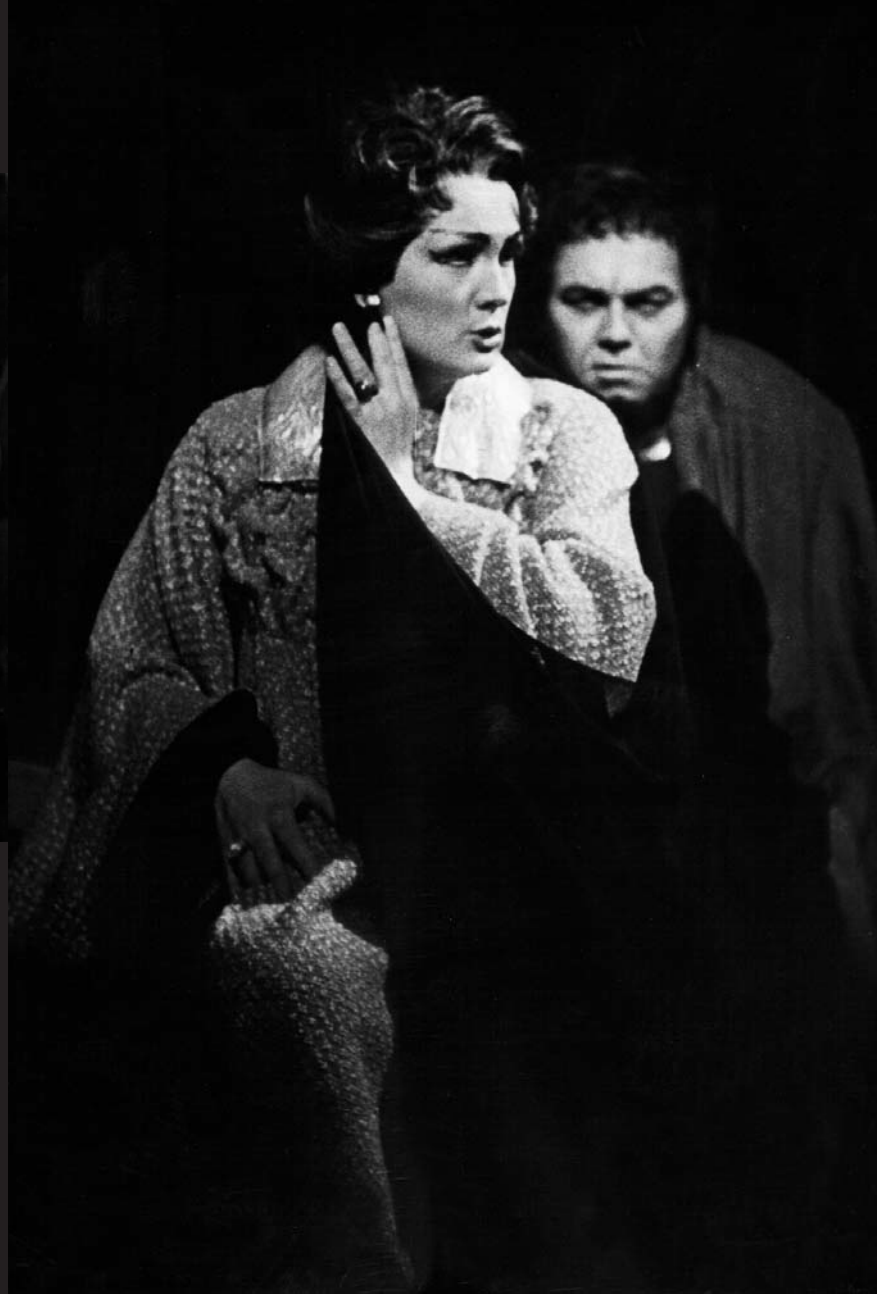

Jitka Kovaříková (Elsa z Brabantu) a Oswald Bugel (Lohengrin),
foto František Krasl

1968

Čeněk Mičák (Telramund, brabantý hrabě) a Eva Těluškinová (Ortruda, jeho choť), *foto František Krasl*

Eva Těluškinová (Ortruda) a Čeněk Mičák (Telramund, brabantý hrabě), *foto František Krasl*

1968

Miloslav Tolaš (Telramund, brabantský hrabě), foto František Krasl

Agia Formánková (Ortruda), foto František Krasl

1968

Čeněk Mičák (Telramund, brabantický hrabě), foto František Krasl

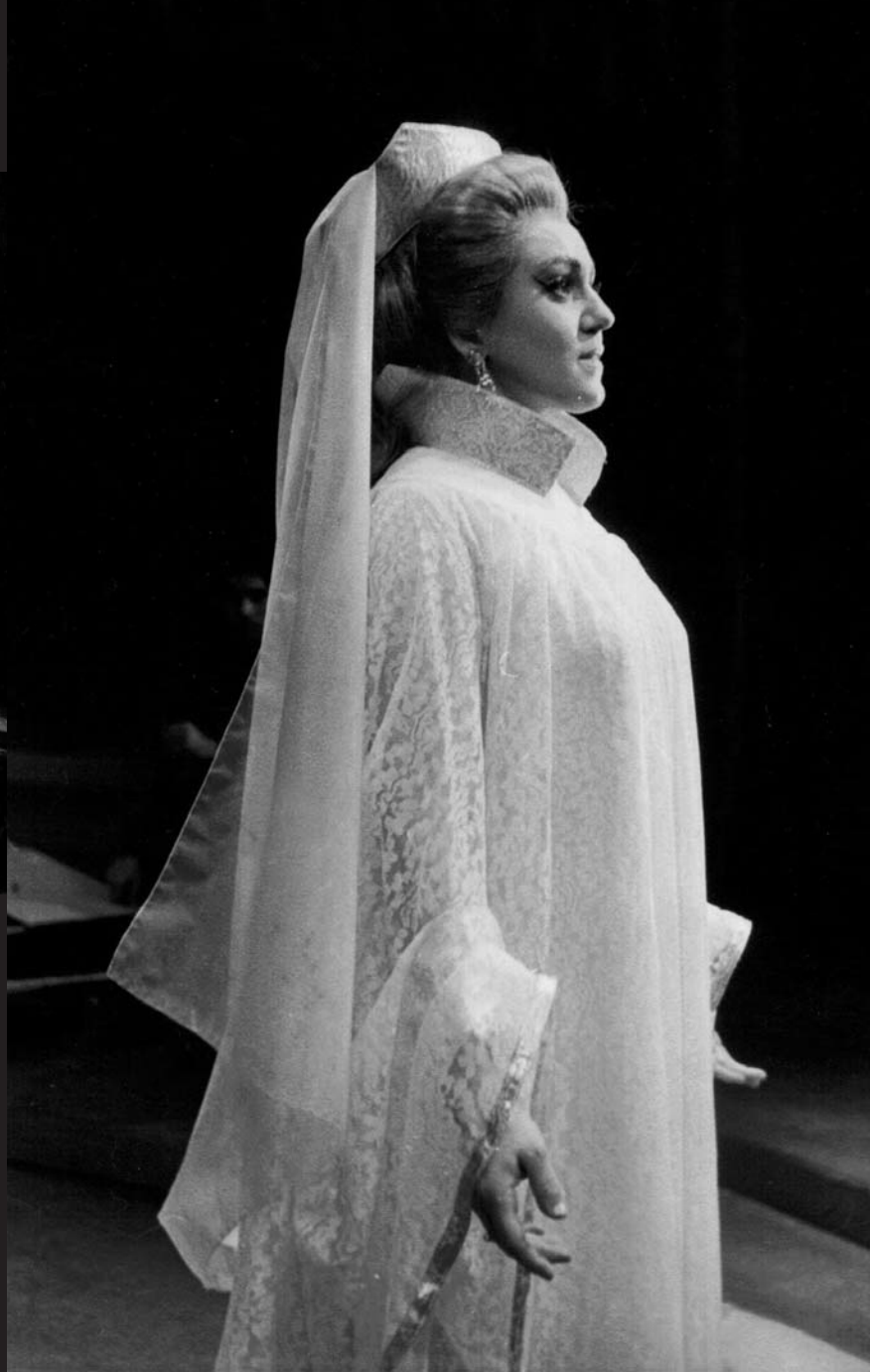

Oswald Bugel (Lohengrin), foto František Krasl

1968

Jaroslav Hlubek (Lohengrin) a Eva Gebauerová (Elsa z Brabantu),
foto František Krasl

Eva Gebauerová (Elsa z Brabantu), foto František Krasl

1968

Agia Formánková (Ortruda) a Jitka Kovaříková (Elsa z Brabantu),
foto František Krasl

Scéna z druhého jednání, foto František Krasl

1983

Jaroslav Hlubek (Lohengrin) a Eva Gebauerová-Phillips (Elsa z Brabantu), *foto Josef Hradil*

Rafael Kubita (Jindřich Ptáčník), *foto Josef Hradil*

1983

Eva Gebauerová-Phillips (Elsa z Brabantu), Čeněk Mlčák (Telramund, brabantský hrabě) a sbor opery SDO, foto Josef Hradil

Scéna z prvního jednání, foto Josef Hradil

1983

Čeněk Mičák (Telramund, brabantský hrabě)
a Drahomíra Drobková (Ortruda), *foto Josef Hradil*

Eva Gebauerová-Phillips (Elsa z Brabantu),
Drahomíra Drobková (Ortruda) a sbor opery SDO, *foto Josef Hradil*

1983

Scéna z druhého jednání, *foto Josef Hradil*

Eva Gebauerová-Phillips (Elsa z Brabantu)
a Jaroslav Hlubek (Lohengrin), *foto Josef Hradil*

Rocc s Peterem Weddem (Lohengrin), Maidou Hundeling (Elsa z Brabantu) a sborem opery NDM, foto Martin Popelář

ROZHOVOR S REŽISÉREM

Wagner – to je hudba, která člověku určitým způsobem otevře další světy

Celý svět si letos připomíná 200. výročí narození Richarda Wagnera, který je v operním světě doslova fenoménem. Kdy jste se s jeho tvorbou setkal poprvé a jak na vás zapůsobila?

S dílem Richarda Wagnera jsem se poprvé seznámil ve svém raném mládí ve Slovinsku. Tehdy jsem si pravidelně pouštěl rozhlas s klasickou hudbou a jednou byl na programu přímý přenos Wagnerova *Parsifala* z jednoho německého divadla. Byl to pro mne několika-hodinový zážitek. Působilo to na mne velmi meditativně, nechci říci posvátně, ale je to hudba, která člověku určitým způsobem otevře další světy. Je možné ji bez sebemenších problémů poslouchat pět, šest hodin v kuse.

Přestože se jednalo jen o zvukovou zkušenost, vnímal jste Wagnerovu hudbu už tehdy „vizuálně“? Přece jen vizualita hraje ve vašich inscenacích zásadní roli...

Byl jsem ještě hodně mladý a pod vlivem spíše filmové tvorby než tvorby divadelní. Musím říci, že tehdy jsem si ten příběh, který byl samozřejmě o pauzách komentován a posluchačům přibližován, představoval velmi realisticky. Upřímně řečeno, chtěl bych se někdy v budoucnu, pokud bych měl příležitost, pustit do projektu, ve kterém by bylo Wagnerovo dílo představeno realistickým způsobem.

Richard Wagner měl jasnou představu o tom, jak se mají jeho díla inscenovat a budoucím generacím zanechal řadu „návodů“, jakým způsobem je inscenačně uchopit. Vycházel jste při přípravě svého ostravského Lohengrina z těchto Wagnerových myšlenek?

Jak jsem postupně studoval dílo Richarda Wagnera, myslím si, že právě *Lohengrin* má nejvíce didaskalií – režijních poznámek. Řekl bych, že se nejedná jen o režijní poznámky, ale jsou tam také jisté emoční posuny jednotlivých postav a výrazové návody, jakým způsobem jednotlivé věty potažmo myšlenky zpívat. Týká se to také mimiky,

gest atd. Když jsem četl libreto, jehož autorem je logicky Richard Wagner – jako u všech jeho děl, tyto poznámky mne velmi zaujaly a hodně jsem z nich při přípravě inscenace vycházel.

Měl jste již možnost se dříve jako inscenátor setkat s některým z Wagnerových děl?

Ostravský *Lohengrin* je moje první wagnerovská inscenace a musím říci, že jsem rád, že je to právě toto dílo, které je mi z jeho tvorby vedle *Tristana a Isoldy* vůbec nejbližší.

Čím konkrétně je vám blízké?

S *Lohengrinem* jsem se seznamoval již kdysi, bezprostředně po mé první posluchačské zkušenosti s *Parsifalem*, protože s ním tematicky souvisí. Musím říci, že na rozdíl od *Parsifala*, kde je zřejmý jistý přechod k symbolismu i nádech dekadence, jde v případě *Lohengrina* o romantický příběh. Myslím si, že si tu romantiku v sobě nesou a velmi prožívám.

Jste autorem také výtvarné stránky naší inscenace...

Vycházeli jsme z toho, že je to příběh, který je sice vázaný na určitou historickou dobu, koneckonců král Heinrich je zde definován v jistém historickém kontextu, nicméně, Wagner v případě *Lohengrina* propojil jakousi skutečnou historii s mýtem. Pro mne je zajímavější spíše stránka mýtu. Jean Cocteau kdysi říkal, že privilegiem mýtu je, že je nesmrtelný. A tak vnímám i *Lohengrina*. V případě kostýmní složky, která vznikala ve spolupráci s mladou výtvarnicí Marií Vosmíkovou, tam bude možné ten historický kontext určitým způsobem přechýst. Nesnažili jsme se hledat modernizující cestu a příběh přenášet do určité doby, buď aktuální vůči Wagnerovi, nebo aktuální vůči současnosti. Nebyla tam ani snaha o totální abstrakci, kterou bychom se dostali do světa fantazie. Abstrakce a fantazie budou spíše přítomny ve scénickém prostoru, který nakonec neurčuje žádná z těch konkrétních poznámek, které Wagner v libretu popisuje. Budeme se nacházet v jakémsi abstraktním prostoru, který bude hodně vypovídat svou suggestivní designovou stránkou, barevností, atmosférou, ale ne popisností, která by měla přesně vyjadřovat, v jakém prostředí se nacházíme.

Rocc s Therese Waldner (Ortrud) a sborem opery NDM,
foto Martin Popelář

Jak na vaši režijní koncepci reagovali zpěváci?

Máme velmi silné obsazení. Každý ze zpěváků je svým způsobem výrazná osobnost a jsem vlastně zaskočen sám sebou, že nakonec vytváříme poměrně „klasickou“ inscenaci. Nevytváříme žádné nové psychologické analýzy tohoto díla. Je ovšem jeden element, který mne zaujal nejvíce, a i ten je zcela zdůvodnitelný na základě Wagnerovy dramaturgie v jeho ostatních dílech, a to je motiv ženy. V případě *Lohengrina* se jedná o dvě ženy. Jak víme, Richard Wagner ve svých hudebních dramatech pracuje zejména s jednou výraznou ženskou postavou. V *Lohengrinovi* jsou dvě silné ženy – čistá Elsa a čarodějnice Ortrud. Během analýzy díla jsem si začal klást otázky, zda to rozdělení na dobro a zlo, na pozitivní a negativní energii, je tak jednoznačné a jasné. Přišel jsem na to, že není. A to je pro mne jedno z hlavních témat, na které se zaměřujeme nejvíce. Akcentujeme postavy Elsy a Ortrudy, které se až neskutečným způsobem doplňují. Zpočátku jsem netušil, jak na tuto myšlenku budou naše představitelky reagovat, ale dostávám od nich řadu podnětů a reakcí, podle kterých si říkám, že to téma zajímavé je. Je vidět, že v protagonistkách evokuje myšlenky a energii a s jejich pomocí rozvíjíme ten koncept stále dále a dále. Tato zpětná vazba mne utvrzuje v tom, že to hledání bylo správné.

S ostravskou operou spolupracujete podruhé. V roce 2010 jste v NDM připravil inscenace Janáčkovy Šárky a Martinů Ariadny, které byly uvedeny v jednom večeru. Jak vnímáte svůj návrat do Ostravy?

Jsem moc rád, že se v Ostravě poprvé, ale ve své kariéře podruhé, setkávám s dirigentem Robertem Jindrou. Naše první setkání se uskutečnilo v roce 2008 v pražském Národním divadle. Na scéně Stavovského divadla jsme tehdy společně pracovali na světové premiéře opery Tomáše Hanzlíka *Lacrimae Alexandri Magni (Slzy Alexandra Velikého)* a již tehdy jsme si říkali, že bychom společně chtěli v budoucnu vytvořit další operní inscenaci. Jsem moc rád, že je to právě *Lohengrin*, protože vím, že pro Roberta Jindru je Richard Wagner skladatelem a umělcem, kterého si nesmírně váží. A v tom jsme zajedno.

Rocc při zkoušce, foto Martin Popelář

Rocc, foto archiv

PROFIL – ROCC

Operní režisér a scénický výtvarník Rocc vystudoval operní režii u Aleny Vaňákové na JAMU v Brně. Postgraduálně studoval scénografii v Curychu a u Rosalie v Offenbachu nad Mohanem. Získal stipendium Ministerstva kultury Slovinské republiky, podporovala ho také Slovinská akademie věd a umění. V Komorní opeře JAMU inscenoval Pergolesiho *Služku paní* (1999) a Scarlattioho *Šlechtinou lásku* (2002), v Národním divadle v Lublani uvedl Tochovu operní pohádku *Princezna na hrášku* (2003). Po úspěšných premiérách komorních oper Josefa Berga *Eufrides před branami Týmén* a *Snídaně na hradě Šlankvaldě* v Brně (2004) byl pozván do pražského Národního divadla, kde inscenoval světovou premiéru opery *MrTVÁ?* Markéty Dvořákové a Ivo Medka. Tato inscenace byla v roce 2007 uvedena také na mezinárodním festivalu soudobé hudby „50. Warszawska Jesień“.

V sezoně 2005/2006 přednášel jevištní pohyb na pěveckých dílnách v německém Freyungu, kde také režíroval Lortzingovu komickou operu *Zkouška na operu* a Schubertův singspiel *Spiklenci aneb Domácí válka*. V Národním divadle Brno (NDB) následně inscenoval světovou premiéru minimalistické opery Víta Zouhara *Noci dnem* (2005). V roce 2007 vytvořil pro pražské Národní divadlo inscenaci opery Tomáše Hanzlíka *Lacrimae Alexandri Magni (Slzy Alexandra Velikého)*. Z dalších projektů jmenujme inscenaci Košutovy opery *Macbeth* pro festival Moravský podzim v Brně (2008), Glassovu *Krásku a zvíře* (NDB 2008) nebo Haydnova *Lékárníka* (Lublaň 2009). V roce 2010 nastudoval v ND Brno Rossiniho *Popelku*, v NDM Janáčkovu *Šárku* a Martinů *Ariadnu* a v ND v Lublani světovou premiéru Šavliho opery *Pastýř*. O rok později připravil v Brně světovou premiéru opery Tomáše Hanzlíka a Víta Zouhara *La Dafne* a následně na stejné scéně uvedl Straussovu *Elektru* (2012). V norském Bergenu připravil v roce 2011 open-air produkci Mascagnioho opery *Sedlák kavalír* a Pucciniho opery *Víly*. O rok později zde uvedl Rachmaninova *Ubohého rytíře* a Pucciniho operu *Gianni Schicchi*. Na podzim roku 2012 Rocc uvedl v pražském Národním divadle Debussyho operu *Pelléas a Mélisanda* a následně v Rize Brittenova *Komínčka*.

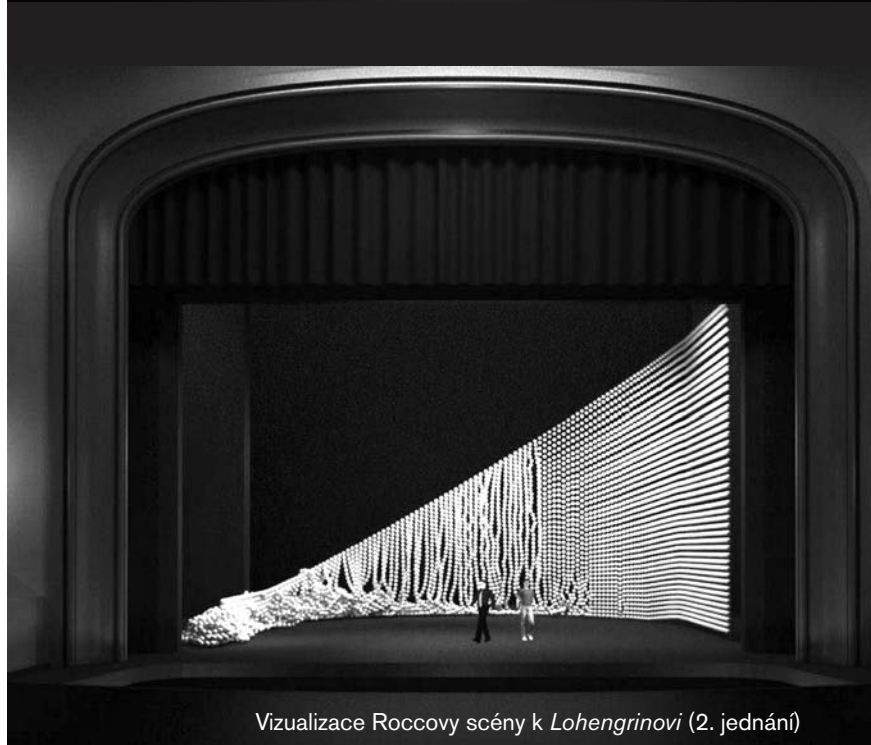
Rocc je autorem řady dalších projektů (instalace, tanec, nová média) v ČR, Slovensku, Slovinsku, Polsku, Švýcarsku, Rakousku a Německu.

ku, kde také spolupracoval jako scénograf v Leipziger Tanztheater. Je rovněž zakladatelem konceptu *postopera.forma* se zaměřením na post-dramatickou hudebně-divadelní estetiku. Roccovo umělecké jméno je poctou Marii Mrázkové, jeho profesorce herectví a učitelce života.

V sezóně 2007/2008 Rocc působil jako dramaturg Opery Slovinského národního divadla v Mariboru a v sezóně 2008/2009 jako zástupce uměleckého šéfa Jánáčkovy opery Národního divadla Brno. V sezónách 2009/2010 a 2010/2011 pak Janáčkovou operu NDB umělecky vedl. Od července do prosince roku 2012 byl uměleckým šéfem operního souboru Státní opery Praha. 1. ledna 2012 se stal uměleckým šéfem Opery Národního divadla v Praze.

Vizualizace Roccovy scény k *Lohengrinovi* (1. jednání)

Vizualizace Roccovy scény k *Lohengrinovi* (2. jednání)

Robert Jindra,
foto Martin Popelář

SLOVO DIRIGENTA

V roce 2013 celý operní svět upírá pozornost k dvoustému výročí narození a stotřicátému výročí úmrtí jednoho z nejvýznamnějších operních skladatelů všech dob Richarda Wagnera. V tomto výročním roce se dílu tohoto německého skladatele bude věnovat maximální pozornost a málokterý operní dům nezařadí na repertoár alespoň jedno z jeho děl. Ani ostravská opera nezůstává pozadu a připomíná tato jubilea nastudováním Wagnerova stěžejního díla *Lohengrin*, které zde zazní přesně po třiceti letech.

Tento skladatel, filozof a operní reformátor již za svého života provokoval, jeho díla a mnohé názory působily kontroverzně a až do současnosti sklízí jeho odkaz bezmezný obdiv, ale také výraznou kritiku. Jedno se však Wagnerovi upřít nedá – žádný jiný skladatel na sebe nedokázal připoutat tolik pozornosti. Jeho operní reforma byla pro další vývoj opery zcela zásadní a významně ovlivnila dosavadní hudebně-dramatické myšlení. Wagner dokonce nechal pro provádění výlučně svých děl zbudovat festivalovou budovu v německém Bayreuthu, který se stal v operním světě naprostým fenoménem, a každoročně se na slavnostní letní wagnerovské slavnostní hry vydají tisíce obdivovatelů Wagnerova díla.

Je smutnou pravdou, že se tento skladatel stal během druhé světové války také určitým symbolem fašistické ideologie. Jeho dílo bylo zneužito k propagandě nacismu, a tak až dodnes pro mnohé zůstává na Wagnerovu odkazu nesmazatelná skvrna. Opera *Lohengrin* byla jakýmsi mezníkem v jeho operní tvorbě. Wagnerova raná díla *Zákaz lásky* a *Rienzi* v sobě ještě nesou zcela patrný vliv velké francouzské opery; opery *Víly*, *Bludný Holanďan* a *Tannhäuser* jsou naopak ovlivněny romantickým hudebním myšlením Carla Marii von Webera. Až v *Tristanovi a Isoldě* a následných dílech Wagner naplno rozvinul svou ideu „souborného všeuměleckého díla“. *Lohengrin* v tomto kontextu stojí na jakémsi pomyslném předělu. Wagner zde již pracuje s takzvanými příznačnými motivy, nejsou zde samostatná hudební čísla (snad s výjimkou Lohengrinovy „Grálské árie“ ve třetím jednání), vše plyne v souladu jako jeden celek.

Uvedení Wagnerova díla na sebe vždy poutá výraznou pozornost díky nadstandardní náročnosti pro všechny složky souboru. Kromě velmi náročných a exponovaných sólových partů je v tomto díle neobvykle velký prostor pro extrémně početný sbor i orchestr. Pro diváky se

Robert Jindra, foto Martin Popelář

návštěva wagnerovského představení zpravidla stává jakýmsi „obřadem“, což spoluvytváří z wagnerovských představení výlučnou událost. Pevně věřím, že i toto naše nové ostravské uvedení se takovou událostí stane.

Robert Jindra

PROFIL – ROBERT JINDRA

Robert Jindra absolvoval v roce 1999 Pražskou konzervatoř v oboru klasický zpěv. Ve studiu pokračoval v oboru dirigování pod vedením prof. M. Košlera, prof. J. Kasala a prof. M. Němcové, u níž absolvoval v roce 2003 se Symfonickým orchestrem Pražské konzervatoře. Od roku 1999 pravidelně spolupracuje s Dětskou operou Praha (DOP), kde nastudoval a dirigoval tituly: *Brundibár* (Hans Krása), *Otvírání studánek* (Bohuslav Martinů), *Červená Karkulka* (Josef Boháč), *Hry* (J. F. Fischer), *Česká mše vánoční* (Jakub Jan Ryba), *Géniové a děti*, *Malý Mozart* a *Komínček* (Benjamin Britten). S DOP také natočil několik oper na CD. V letech 2000–2008 působil jako pedagog na Pražské konzervatoři, kde nastudoval a dirigoval opery: *Žižkovské dvojzpěvy* (Šimon Voseček), *Dido a Aeneas* (Henry Purcell), *La clemenza di Tito*, *Le nozze di Figaro* a *Kouzelná flétna* (Wolfgang Amadeus Mozart). Od ledna 2001 byl asistentem sbormistra v Národním divadle v Praze. V roce 2001 nastudoval a dirigoval ve Státní opeře Praha světovou premiéru oper soudobého skladatele Vladimíra Wimmera *Rytíř a smrt* a *Jelizaweta Bam*. Na festivalu Mladá Praha 2004 dirigoval *Stabat Mater* od J. K. Vaňhala s Kühnovým dětským sborem a Komorním orchestrem Pražských symfoniků. Spolupracuje s orchestrem Praga sinfonietta, komorním orchestrem Virtuosi Pragenses, Pražskou komorní filharmonií, Českým národním symfonickým orchestrem a orchestrem Národního divadla v Praze, s nímž natočil i CD *Opera nás baví* s předními českými operními pěvci. Od ledna 2004 zastával v Národním divadle v Praze funkci asistenta dirigenta. Podílel se na přípravě oper *Nagano* (Martin Smolka), *Vanda* (Antonín Dvořák), *Montezuma* (Lorenzo Ferrero), *Aida* (Giuseppe Verdi), *Don Pasquale* (Gaetano Donizetti), *Don Giovanni* (Wolfgang Amadeus Mozart), *Tajemství* (Bedřich Smetana), *La fanciulla del West* (Giacomo Puccini), *Falstaff* (Giuseppe Verdi), *Evžen Oněgin* (Petr Iljič Čajkovskij). Spolupracoval také na projektu prvního kompletního provedení tetralogie Richarda Wagnera *Prsten Nibelungův* v Národním divadle v Praze v roce 2005. Od sezóny 2005/2006 v ND působí již jako dirigent (*Don Giovanni*, *Tajemství*, *Falstaff*, *Carmen*, *Così fan tutte*, *Káťa Kabanová*). Spolupracoval s řadou dirigentských osobností (John Fiore, Asher Fisch a Gerd Albrecht). V roce 2006 začala jeho spolupráce s Deutsche Oper am Rhein Düsseldorf/Duisburg, kde se jako asistent hudebního ředitele

Johna Fiore podílel na přípravě inscenací *Elektra* (Richard Strauss) a *Její pastorkyňa* (Leoš Janáček). V sezóně 2008/2009 v Deutsche Oper am Rhein hudebně připravil operní inscenace českých autorů – Dvořákovu *Rusalku* a Janáčkovu díla *Káťa Kabanová*, *Věc Makropulos*, *Příhody lišky Bystroušky* a *Z mrtvého domu*. Podílel se také na přípravě tetralogie *Prsten Nibelungův*. V letech 2005–2008 dirigoval operu *Don Giovanni* v rámci letní stagiony Opery Mozart ve Stavovském divadle v Praze. V dubnu 2007 byl pověřen dirigováním závěrečného koncertu Festivalu hudebního divadla Opera 2007 ve Státní opeře Praha. Na jaře roku 2010 debutoval v Norské královské opeře v Oslu se Straussovou *Ariadnou na Naxu*. V březnu téhož roku se stal hudebním ředitelem opery v Národním divadle moravskoslezském, kde dosud hudebně nastudoval například Massenetova *Werthera*, Janáčkovu *Její pastorkyni*, Verdiho *Falstaffa*, Hindemithova *Cardillaca*, Pucciniho *Bohému*, Janáčkovu *Věc Makropulos*, Dvořákovu *Armidu*, Catalaniho *La Wally* a Janáčkovu *Káťu Kabanovou*. V březnu 2012 hostoval ve Státním divadle v Košicích, kde hudebně nastudoval Janáčkovu *Její pastorkyni*.

ORCHESTR OPERY NDM

První housle

Vladimír Liberda, Petr Kupka, Václav Hlosta, Jiří Ruta,
Zdeněk Smolka, Lucie Staňková, Milan Zajíc, Mária Zezulková

Druhé housle

Petr Ptošek, Michaela Hrabovská, Hana Bašniarová, Hana Kuchyňová,
Iva Mojžíšková, Ludmila Urbanová, Michaela Váňová

Violy

Boleslav Gaš, Tomáš Farlík, Miloslav Habusta, Zbigniew Jezowicz,
Vítězslav Mojžíšek, Dušan Ondruška

Violoncella

Radmila Rašková, Ilona Kučerová, Luděk Hrda, Tomáš Socha,
Martin Šram

Harfa

Soňa Bradáčová

Kontrabasy

Ivan Vričan, Vladimír Veselý, Lumír Kavík, Lukáš Krček

Flétny

Alice Bubancová, Petr Pícha, Ivana Babczynská

Hoboje

Jana Polášková, Tomáš Filip, Dana Bosáková, Jana Matějková

Klarinety

Dalibor Pukovec, Eduard Rakus, Jana Bednářová

Fagoty

Pavel Pražák, Petr Bubanec, Jakub Baran

Lesní rohy

Vít Jančálek, Pavel Chomoucký, Ján Garláthy, Michal Matys,
Petra Mikesková, Jana Vacková

Trubky

Michal Höpfler, Jakub Klimánek, František Adamík, Mojmír Blašík

Pozouny

Stanislav Strouhal, Albert Eichert, Martin Cupal, Lubomír Konečný

Tuba

Miroslav Pecháček

Bicí nástroje

Petr Podraza, Pavel Švec, Jiří Šajtar

Varhany

Pavel Rybka

PROFIL – JURIJ GALATENKO

Jurij Galatenko, foto Vojtěch Bartek

Jurij Galatenko vystudoval dirigování a sbormistrovství na Národní hudební akademii v Kyjevě. Pracoval mimo jiné jako učitel dirigování na konzervatoři, dirigent filharmonického orchestru města Rovno, spolupracoval jako dirigent s ruským souborem Mladá opera. V NDM pracuje od roku 1998, od roku 2000 je sbormistrem operního souboru Národního divadla moravskoslezského v Ostravě, kde nastudoval více než čtyři desítky operních inscenací. S operním a baletním souborem NDM a Operním studiem NDM spolupracoval i jako dirigent (mj. *Dvořákstory*, *Aitna*, *Ngoa-É*, *Kolotoč*). Současně je také sbormistrem komorních pěveckých sdružení.

SBOR OPERY NDM

Soprán

Elena Egorova, Klára Curylová, Lucie Dvořáková, Marcela Gurbal'ová,
Veronika Holbová, Margita Jaššová, Andrea Jurčíková, Viera Malíčková,
Pavla Morysová, Nikola Novotná, Iveta Pavlásková, Alice Ruráková,
Kateřina Sluková, Kateřina Svetlíková, Bohdana Šindlerová,
Marta Tománková, Denisa Žídková

Alt

Alena Borková, Andrea Dragounová, Bohumila Fišarová,
Ida Gajdošová, Anna Chlebková Szpyrcová, Monika Kratochvílová,
Gabriela Lojková, Renata Marcalíková, Věra Minksová,
Ivana Olejáková, Tatiana Pituchová, Lenka Švorcová,
Ivana Tomášková, Kateřina Uličná, Dagmar Urbanová

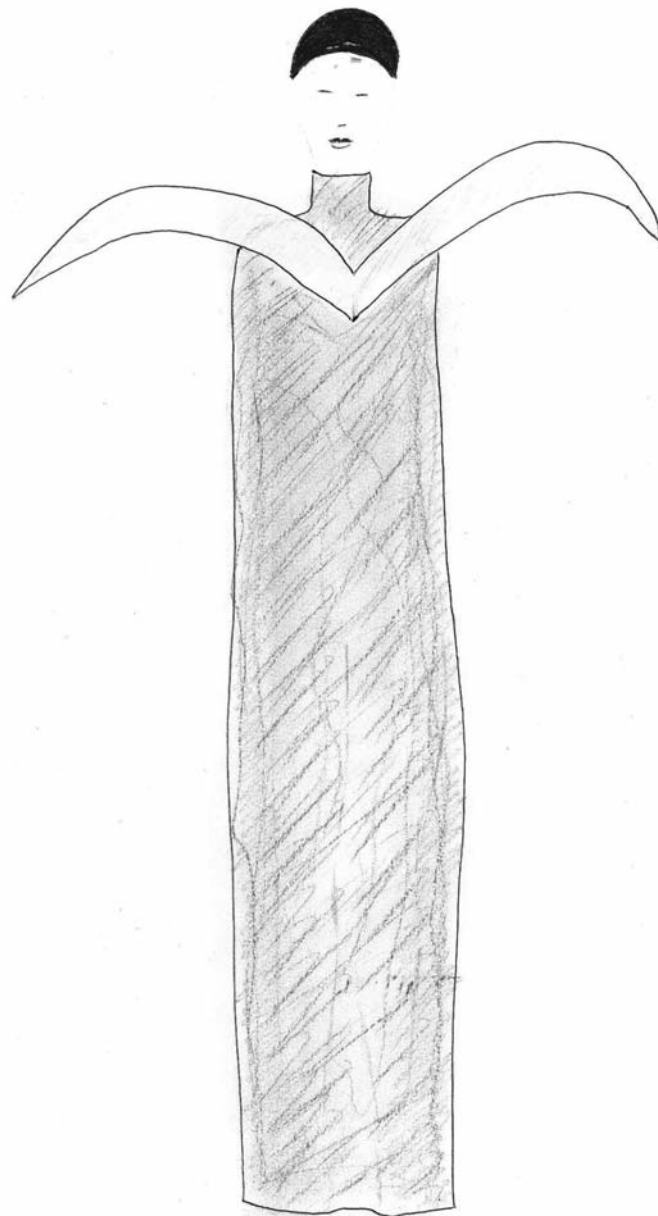
Tenor

Tomáš Bátorla, Aleš Burda, Pavel Ďuríček, Jiří Halama, Martin Holík,
Lubomír Kalivoda, Petr Krňávek, Ivo Kroček, Petr Němec,
Tomáš Pícha, Adolf Prymus, Jakub Gabriel Rajnoch, Jan Rychtář,
Pavel Uskov, Jaroslav Velička

Bas

Jiří Bílek, Jiří Černoch, Petr Franiok, Adam Grygar, Petr Jonszta,
Pavel Kozel, Petr Málek, František Malina, Jaroslav Marek,
Václav Marek, Vlastimil Nitschmann, Michal Onufer, Jan Soukup,
Tomáš Stanček, Tomasz Suchanek, Ivan Tyrlík, Petr Urbánek,
Vladimír Uskov, Roman Vlkovič, Waldemar Wiczorek,
Siarhei Zubkevich

Ve výčtu jmen jsou uvedeni rovněž externí umělci, kteří se na inscenaci opery Lohengrin podílejí.

Kostýmní návrh Rocca a Marie Vosmíkové (sbor)

Richard Wagner (1813–1883)

Lohengrin

Romantická opera o třech jednáních z roku 1848 na text skladatele
Světová premiéra 28. srpna 1850, Výmarn, Velkovévodské dvorní
divadlo

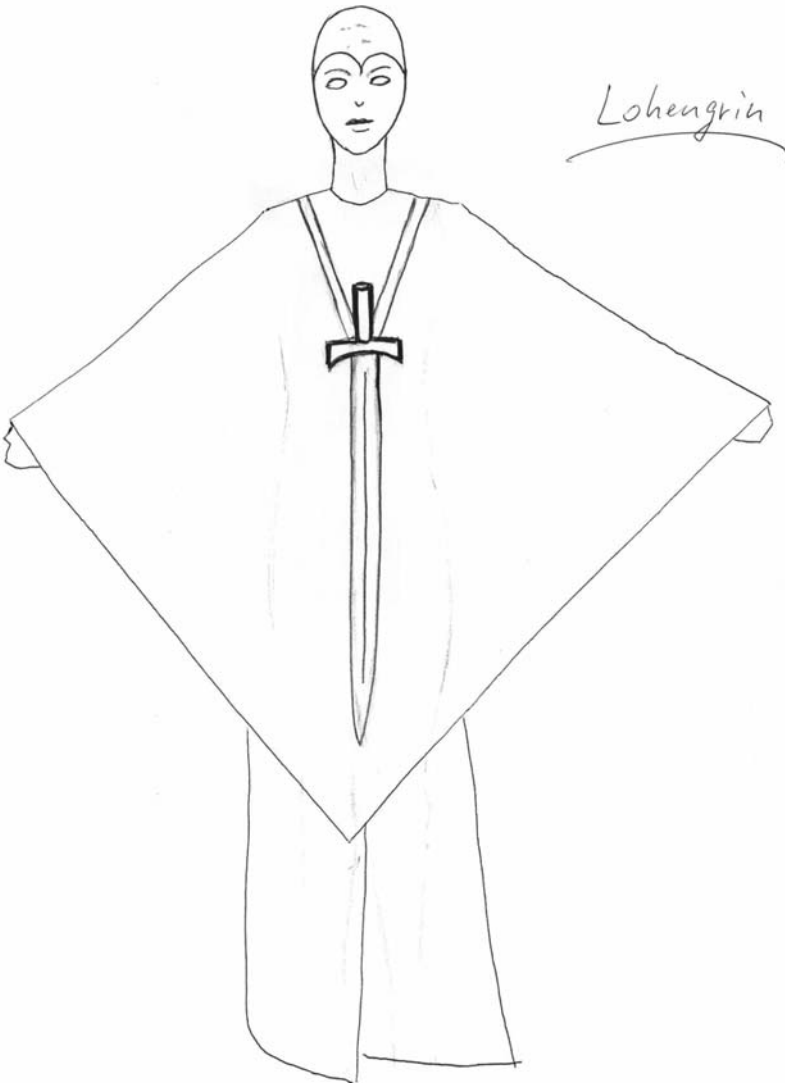
Osoby:

Král Heinrich	<i>bas</i>
Elsa z Brabantu	<i>soprán</i>
Vévoda Gottfried, její bratr	<i>němá role</i>
Lohengrin	<i>tenor</i>
Hrabě Friedrich z Telramundu	<i>baryton</i>
Ortrud, jeho manželka	<i>soprán</i>
Královský hlasatel	<i>baryton</i>

Čtyři brabantští šlechtici	<i>tenor, tenor, bas, bas</i>
Čtyři pážata	<i>soprán, soprán, alt, alt</i>

Saské a durynské panstvo, brabantské panstvo, šlechtičny, panoši,
manové, muži a ženy

Český překlad **Vlasta Reittererová**, 2013

Kostýmní návrh Rocca a Marie Vosmíkové (Lohengrin)

PRVNÍ JEDNÁNÍ

Louka na břehu Šeldy blízko Antverp. Řeka tvoří v pozadí ohyb, pohled na ni vpravo přerušuje několik stromů, v dálce ji lze opět spatřit.

První scéna

(V popředí vlevo sedí král Heinrich pod mohutným starým (soudcovským) dubem, jemu nejbližší stojí saská a durynská hrabata, šlechtici a ozbrojenci, kteří tvoří královo vojsko. Proti nim brabantská hrabata a šlechtici, ozbrojenci a lid, v jejich čele Friedrich z Telramundu, po jeho boku Ortrud. Manové a panoši v prostoru v pozadí. Uprostřed otevřený kruh. Královský hlasatel a čtyři trubači postoupí na střed. Trubači troubí královskou fanfáru.)

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

Slyšte! Hrabata, šlechtici, svobodní pánové z Brabantu! Král Němců Heinrich sem přišel, aby s vámi jednal podle říšského práva. Poskytnete mu sluchu a budete ctít zákon?

BRABANTŠTÍ

Poskytneme mu sluchu a budeme ctít zákon. Vítejte v Brabantu, králi!

KRÁL HEINRICH

(vstane)

Buďte zdraví, muži z Brabantu! Cesta k vám není bez užitku! Nouze říše mě k ní vyzývala! Chcete slyšet o útrapách, které německou zemi stíhaly z východu? V nejbližší marce prý se modlily ženy i děti: „Bože, ochraň nás před Uhry!“ Já, hlava říše, tomu musel učinit přítrž, uzavřel jsem na devět let mír a využil jej k bezpečí říše. Dal jsem postavit opevněná města a hrady a vycvičil vojsko. Nyní lhůta vypršela, úrok je vypovězen, nepřítel zbrojí a vyhrožuje. Je čas bránit čest říše na východě i na západě! Každá německá země ať se připraví k boji, nikdo už nebude tupit německou říši!

SASOVÉ A DURYNCI

Kupředu! S Bohem Němců za čest německé říše!

KRÁL HEINRICH

(opět se posadí)

Přicházím k vám, mužové z Brabantu, abych vás povolal do Mohuče. A s bolestí a žalem vidím, že bez knížete žijete v nesváru! Slyšel jsem

o zmatcích a divokých sporech. Vyzývám tě, Friedrichu z Telramundu! Znáš mě jako vzor ctností, mluv, ať se dozvím důvod.

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Díky, králi, že jsi přišel soudit! Povím ti pravdu, neznám věrolomnost. Když vévoda z Brabantu umíral, své děti poručil do mé ochrany, panskou Elsu a chlapce Gottfrieda. Věrně jsem chránil jeho vznešené mládí, jeho život byl klenotem mé cti. Pochopíš, králi, mou bolest, když mi byl klenot uloupen! Elsa byla s chlapcem na procházce v lese, vrátila se však bez něj. Předstírala starost o bratra, že kamsi odběhl a ona už, pravila, nenašla jeho stopu. Marné bylo hledání. Když jsem Else pohrozil, tu váhavě přiznala strašlivou vinu. Zděsil jsem se jí, zřekl se práva se s ní oženit, jež mi udělil její otec, a vzal si ženu podle vlastní volby. *(představí Ortrud, ta se králi pokloní)* Ortrud z rodu Radbodů, knížat Fríska. *(pokročí slavnostně několik kroků vpřed)* Žaluji nyní Elsu z Brabantu z bratrovraždy. Na tuto zemi mám právo, neboť jsem blízký vévodské krvi, a má žena je z rodu, z něž se rodila knížata této země. Vyslechni žalobu, králi! Spravedlivě sud!

VŠICHNI MUŽI

Ha, těžkou vinu vznášá Telramund! Hrůza ji slyšet!

KRÁL HEINRICH

Strašlivá je žaloba z tvých úst! Je možné takové provinění?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ó pane, ta pyšná dívka, mou ruku domýšlivě odmítla, žije ve snách. Podezřívám ji z tajného milostného vztahu. Jistě si myslela, že když se zbaví bratra, pak může jako vládkyně Brabantu odmítnout sňatek s leníkem a s tajným milencem se stýkat veřejně.

KRÁL HEINRICH

(vážným gestem přeruší Friedrichovu horlivost)

Přiveďte obžalovanou! Zahajuji soud! Bůh kéž mě obdaří moudrostí!

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

(kráčí slavnostně na střed)

Bude se konat soud podle práva a moci?

KRÁL HEINRICH

(pověsí slavnostně štít na dub)

Ten štít mě dříve neochrání, dokud přísně a shovívavě nerozsoudím!

VŠICHNI MUŽI

(všichni tasí meče, Sasové a Durynci je zarazí do země, Brabantští je skloní k zemi)

Meč nevrátí se dříve do pochvy, dokud mu to rozsudek nedovolí!

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

Tam, kde je králův štít, tam bude vynesena rozsudek podle práva!
Proto vyzývám hlasitě a jasně: Elso, předstup před soud!

Druhá scéna

(Vstoupí Elsa, oděna v bílém, velmi prostém šatu; chvíli se zastaví v pozadí, pak kráčí velmi pomalu a ostýchavě do popředí na střed; následují ji prostě v bílém oblečené ženy, zůstanou stát na nejzazší hranici soudního kruhu)

MUŽI

Hledte! Blíží se, obtížená vinou! Jak jasný zjev a ryzí! Ten, kdo ji tak těžce obvinil, si musí být její vinou jist!

KRÁL HEINRICH

Jsi Elsa z Brabantu? *(Elsa přikývne hlavou na souhlas)* Uznáváš mě jako svého soudce? *(Elsa obrátí hlavu ke králi, pohlédne mu do očí a s výrazem důvěry přisvědčí)* Tu ptám se tě dále: Znáš žalobu, která se proti tobě podává? *(Elsa spatří Friedricha a Ortrud, zachvěje se, skloní smutně hlavu a přitaká)* Máš proti ní námítky? *(Elsa naznačí posunkem: „Nic!“)* Tedy svou vinu přiznáváš?

ELSA Z BRABANTU

(hledí nějakou chvíli smutně před sebe)
Můj ubohý bratr!

VŠICHNI MUŽI

Jak podivuhodná! Jak zvláště se chová!

KRÁL HEINRICH

Pověz, Elso! Nemáš se mi s čím svěřit?

ELSA Z BRABANTU

(v klidném zjasnění hledí před sebe)

Osamělá za smutných dnů k Bohu jsem se modlila, žal srdce byl v těch modlitbách. Žalostný vzlyk unikl mi a narůstal a letěl pryč,

v dále jsem slyšela ho doznívat. Zavřela jsem oči a upadla do sladkého spánku.

VŠICHNI MUŽI

Jak podivné! Sní? Je vůbec při smyslech?

KRÁL HEINRICH

(jako by chtěl Elsu probudit ze sna)

Elso, máš se hájit před soudem!

(Elsina mimika přechází od výrazu zasněného vytržení k blouznivému zjasnění)

ELSA Z BRABANTU

Rytíř v zářivé zbroji blížil se, ctnostný a ryzí, nikdy jsem takového neviděla, zlatý roh u boku, o meč se opíral. Tak zjevil se mi, vznešený rek. Byl počestný a poskytl mi útěchu. Ten rytíř ať mě hájí, ať za mě bojuje!

VŠICHNI MUŽI

Kéž jsou nám nebesa přízniva, ať se dozvíme, kdo je vinen!

KRÁL HEINRICH

Friedrichu, jsi vážený muž, uvážils, koho žaluješ?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Její snivá smělost mě nezmylí. Slyšíte, blouzní o jakémsi milenci! Měl jsem dobrý důvod pro její obvinění, mám pro její zločin věrohodný důkaz. Však vaši pochybnost jím vyvracet by se přičilo mé hrdosti! Zde stojím a zde je můj meč! Kdo z vás se odváží o mé cti pochybovat?

BRABANTŠTÍ

(velmi živě)

Nikdo z nás! Stojíme při tobě!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

A ty, králi? Vzpomínáš na mé služby, jak jsem bojoval s divokými Dány?

KRÁL HEINRICH

Je zlé, že mi to musíš připomenout! Přiznávám, že tě šlechtí nejvyšší ctnosti. Nechtěl bych, aby tuto zem spravoval někdo jiný. Ať v té věci rozhodne Bůh!

VŠICHNI MUŽI

K božím soudu! Vzhůru!

KRÁL HEINRICH

Táží se tě, Friedrichu, hrabě z Telramundu! Chceš se obhájit před božím soudem bojem na život a na smrt?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ano!

KRÁL HEINRICH

A nyní se táží tebe, Elso z Brabantu! Chceš, aby tě v boji na život a na smrt před božím soudem někdo zastoupil?

ELSA Z BRABANTU

(aniž by otevřela oči)

Ano!

KRÁL HEINRICH

Koho zvolíš jako bojovníka?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Uslyšíte jméno jejího milence!

BRABANŠTÍ

Dávejte pozor!

ELSA Z BRABANTU

(postoj a blouznivý výraz neopustila; všichni ji s napětím pozorují)

Ten rytíř ať mě hájí, ať za mě bojuje! *(aniž by se rozhlédla)* Slyšte, co Bohem seslanému za to nabízím. Ať nosí korunu zemí mého otce. Budu šťastná, přijme-li mé statky, a chce-li mě zvat svou manželkou, oddám se mu.

VŠICHNI MUŽI

(mezi sebou)

To je krásná cena z božích rukou! Kdo o ni stojí, dává hodně v sázku!

KRÁL HEINRICH

Slunce už stojí vysoko, je poledne, tedy čas vyhlásit výzvu!

(Hlasatel předstoupí se čtyřmi trubači a dá pokyn, aby se postavili na vnější hranici soudního kruhu a zatroubili do čtyř světových stran.)

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

Kdo přišel bojovat za Elsu z Brabantu v zápase božím, předstup!

(Dlouhé mlčení – Elsa, dosud stále klidná, projevuje rostoucí neklid a očekávání.)

VŠICHNI MUŽI

Na výzvu žádná odpověď! Nevypadá to s ní dobře!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(ukazuje na Elsu)

Ještě si myslíte, že jsem ji obvinil křivě? Právo zůstává na mojí straně!

ELSA Z BRABANTU

(přistoupí blíže ke králi)

Můj milý králi, smím tě poprosit, abys mého rytíře vyzval ještě jednou? Jistě je daleko a neslyší.

KRÁL HEINRICH

(k hlasateli)

Opakuj výzvu k soudu!

(Na znamení hlasatele se trubači opět obrátí do čtyř světových stran.)

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

Kdo přišel bojovat za Elsu z Brabantu v zápase božím, předstup!

(opětovné dlouhé, napjaté mlčení)

VŠICHNI MUŽI

Bůh soudí chmurným mlčením!

(Elsa poklekne k vroucí modlitbě. Ženy v obavách o svou paní pokročí trochu do popředí.)

ELSA Z BRABANTU

(s radostně zjasněným výrazem)

Donesls k němu můj nářek, přišel za mnou z tvého příkazu. Ó Pane, sděl mému rytíři, aby mi pomohl z nouze! Ať spatřím ho jako tehdy, ať je mi znovu nablízku!

ŽENY

(pokleknou)

Pane! Sešli jí pomoc! Bože, vyslyš nás!

(Muži, stojící na břehu řeky nejbliže, spatří jako první Lohengrina, jehož je vidět v dálce připlouvat na člunu, taženém labutí. Muži v popředí jeviště, stojící od břehu dál, se zvědavě obrátí na muže vzadu; pak po skupinkách opustí své místo, aby přihlíželi na břehu.)

MUŽI

Hledte! Jaké podivné kouzlo! Cože? Labuť? Táhne loďku sem k nám! Stojí v ní rytíř, jak se leskne jeho zbroj! Až oko přechází z toho trpytu! Pohleďte, už se blíží! Labuť táhne loďku na zlatém řetěze!

(Také poslední muži spěchají ještě do pozadí; vpředu zůstanou jen Král, Elsa, Friedrich, Ortrud a ženy. Král vše sleduje ze svého vyvýšeného místa. Friedrich a Ortrud strnou leknutím a úžasem; Elsa, která vyvolávání mužů naslouchala se stupňujícím se nadšením, zůstane uprostřed jeviště; neodvažuje se ohlédnout. Muži se v nejvyšším vzrušení opět hrnou dopředu.)

MUŽI

Zázrak! Stal se zázrak, neslýchaný, neviděný!

ŽENY

Díky ti, Bože, že ochraňuješ slabou!

MUŽI A ŽENY

Buď pozdraven, muži Bohem seslaný!

Třetí scéna

(Labutí tažená loďka dosáhne v pozadí uprostřed břehu; v ní stojí Lohengrin v lesklé stříbrné zbroji s helmicí, štítem a malým zlatým rohem po boku, opřený o meč. – Friedrich hledí na Lohengrina v mlčenlivém úžasu. Ortrud, která během soudu setrvala v chladném, hrdém postoji, se při spatření labuť smrtelně vyleká. Všichni, velice vzrušení, smeknou. Jakmile se Lohengrin chystá vystoupit ze člunu, rozprostře se všeobecné napjaté mlčení.)

LOHENGRIN

(skloní se k labutí)

Děk tobě, má drahá labutí! Pluj dalekým proudem zpět, odkud mě nesl tvůj člun, vrať se, kde je naše štěstí! Věrně jsi vykonala svou službu! Sbohem, má milá labutí!

(Labuť pomalu obrátí člun a po řece odplouvá. Lohengrin za ní chvíli smutně hledí.)

MUŽI A ŽENY

Blažená, sladká hrůza se nás zmocňuje! Vznešená moc nás drží v zajetí! Jak krásné a vznešené je kouzlo, které ho sem přivedlo!

(Lohengrin opustí břeh a pozvolna a slavnostně kráčí do popředí.)

LOHENGRIN

(pokloní se před králem)

Buď pozdraven, králi Heinrichu! Bůh ať žehná tvému meči! Tvé slavné a velké jméno ať země nikdy nezapomene!

KRÁL HEINRICH

Díky ti! Rozumím dobře moci, jež tě přivádí do této země? Seslal tě k nám Bůh?

LOHENGRIN

Mám bojovat za dívku, na niž byla uvalena těžká žaloba. Dovolte mi tedy, abych zjistil, zda je v právu. *(obráť se více směrem k Else)* Mluv, Elso z Brabantu. Mám za tebe bojovat, chceš se bez bázně a strachu svěřit do mé ochrany?

ELSA Z BRABANTU

(od chvíle, kdy spatřila Lohengrina, byla jako zasažena kouzlem; nyní, jako probuzena jeho řečí a s pocitem ohromné slasti mu klesne k nohám)

Můj hrdino, můj zachránče! Odvez mě odsud! Dám ti všechno, i sebe sama!

LOHENGRIN

Jestliže v boji zvítězím, chceš, abych se stal tvým manželem?

ELSA Z BRABANTU

Ležím u tvých nohou, tělo i duši ti odevzdám.

LOHENGRIN

Els, mám-li být tvým chotěm, chránit zemi i její lid a nikdy se od tebe neodloučit, jedno mi musíš slíbit: Nikdy se nezeptáš, nesmíš se dozvědět, odkud jsem, jaké je mé jméno a původ!

ELSA Z BRABANTU

(blízka mdlobám)

Nikdy, pane, ta otázka nepadne!

LOHENGRIN

Els! Rozumelas mi dobře? Nikdy se nezeptáš, nesmíš se dozvědět, odkud jsem, jaké je mé jméno a původ!

ELSA Z BRABANTU

(velmi vroucně k němu vzhlíží)

Má záštito! Můj anděli! Můj vykupiteli, jenž věříš pevně v mou nevinu! Jak velké by musely být pochyby, aby mi vzaly víru v tebe? Jen tys mi oporou v nouzi, tvůj příkaz věrně dodržíš!

LOHENGRIN

(vzrušen a v úžasu ji pozvedne na svou hrud')

Els, miluji tě!

MUŽI A ŽENY

Jaký vznešený zázrak! Je to kouzlo? Srdce jímá pohled na toho vznešeného, krásného muže!

LOHENGRIN

(doprovází Elsu ke králi a svěří mu ji v ochranu, pak slavnostně přejde do středu kruhu)

Nuže slyšte, lide i urození, co zvěstuji: Elsa z Brabantu je nevinná. Je křivá tvá žaloba, hrabě z Telramundu, to sděluje ti boží soud!

BRABANTSKÁ ŠLECHTA

(nejprve jen někteří, pak další a další potají k Friedrichovi)

Vzdej se boje! Dojde-li k němu, nezvítězíš! Pokud ho chrání vyšší moc, co bude ti platný tvůj statečný meč? Odstup! My věrní tě nabádáme! Prohraješ a hořce budeš litovat!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(dosud nepohnutě a zkoumavě hleděl upřeně na Lohengrina, váhá, prožívá vnitřní boj, konečně rozhodně)

Raději budu mrtev než zbabělec! Ať tě sem přivedlo jakékoli kouzlo, odvážný cizince, tvá pyšná hrozba mě nezviklá, nikdy jsem nelhal. Proto s tebou budu bojovat a doufám, že spravedlivě zvítězím!

LOHENGRIN

Nuže, králi, rozkaž k boji!

(Všichni se rozestaví k soudu.)

KRÁL HEINRICH

Vystupte tři muži za každého bojovníka a odměřte bojový kruh!

(Tři saští šlechtici se postaví za Lohengrina, tři brabantští za Friedricha, přeměří slavnostními kroky kruhové zápasistiže a vyznačí je svými kopími.)

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

(uprostřed zápasistiže)

Slyšte a poslouchajte dobře: Boj ať nikdo neruší, zdržujte se vně bojového prostoru a ctěte spravedlnost. Poruší-li právo svobodný muž, zaplatí paží, nevolník hlavou!

MUŽI

Poruší-li právo svobodný muž, zaplatí paží, nevolník hlavou!

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

(k Lohengrinovi a Friedrichovi)

Slyšte i vy, soupeři! Splňte povinnost bojovat! Zlými kouzly, lstí a podvodem neovlivňujte výsledek. Bůh soudí spravedlivě a náležitě, důvěřujte jemu, ne své síle!

LOHENGRIN A FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(stojí na obou stranách kruhového zápasistiže)

Bůh ať soudí mě spravedlivě a náležitě, důvěřuji jemu, ne své síle!

KRÁL HEINRICH

(velmi slavnostně kráčí na střed)

Pane a Bože, volám k tobě o přímluvu v boji! *(všichni smeknou k slavnostní modlitbě)* Ať rozsudek vysloví vítězný meč a prokáže jasně, kde je lež a kde pravda! Tomu, kdo čistý, dej paži hrdiny, falešníkova síla ať ochabne! Pomoz nám, Bože, v této chvíli, neb naši moudrostí je prostota!

ELSA Z BRABANTU A LOHENGRIN

Vyhlašuješ spravedlivý soud, Pane a Bože, tedy neváhám!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Předstupuji, Bože, před tvůj soud, nevezmi mi mou čest!

ORTRUD

Věřím pevně v jeho sílu, ať bojuje kdekoli, vždycky vítězí!

MUŽI

Tomu, kdo čistý, dej paži hrdiny, falešníkova síla ať ochabne! Vyhlašuješ spravedlivý soud, Pane a Bože, neváhej!

ŽENY

Můj Pane a Bože, žehnej mu!

(Všichni se slavnostně a soustředěně vrátí na svá místa. Šest svědků boje zůstane u svých kopí co nejbliž kruhu, ostatní muži se rozestaví v malé vzdálenosti kolem nich. Elsa a ženy se rozmístí v popředí pod dubem u krále. Na hlasatelovo znamení zatroubí trubáci bojový signál: Lohengrin a Friedrich dokončí přípravu zbraní. – Král vytrhne meč ze země a udeří jím třikrát do štítu, pověšeného na dubu: Při prvním úderu zaujmou Lohengrin a Friedrich bojový postoj; při druhém tasí meče a nastraží se; při třetím úderu boj začne. Lohengrin vyrazí první. Po několika prudkých výpadech srazí Lohengrin prudkou ranou svého soupeře k zemi. Friedrich se pokouší znovu vstát, vrávorá několik kroků zpět a klesne. Zároveň s Friedrichovým pádem vytrhnou Sasové a Durynci své meče ze země, Brabanští se chopí svých.)

LOHENGRIN

(dá meč k Friedrichovu hrdlu)

Rozhodnutím božím vítězství mi patří tvůj život. *(nechá ho být)*

Daruju ti ho, aby ses mohl kát!

(Král sejme svůj štít z dubu. Muži zasunou meče do pochev. Svědci vytrhnou kopí ze země. S jásotem vtrhnou šlechtici a manové do kruhu zápasistiště, které se plní davem.)

KRÁL HEINRICH

(rovněž zasune meč do pochvy)

Vítězství!

MUŽI A ŽENY

Vítězství! Sláva hrdinovi!

ELSA Z BRABANTU

Kéž bych znala chvalozpěvy, hodné tvé slávy, aby tě důstojně oslavily, jak si zasloužíš! Rozplývám se, ztrácím se před tebou, mám-li být blazená, vezmi si mě celou!

(Král vede Elsu k Lohengrinovi, ta klesne na jeho hruď.)

LOHENGRIN

(Elsu pozdvihne ze své hrudi)

Zvítězil jsem jen díky tvé čistotě. Za to, cos vytrpěla, získáš bohatou odměnu!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Běda, Bůh mě porazil, to on mi vzal vítězství! Musím se slávy vzdát, má pověst a čest jsou pryč!

ORTRUD

(sledovala hněvivě Friedrichův pád, utkvělým pohledem visí na Lohengrinovi)

Kdo je ten, kdo ho porazil, před nímž jsem bezmocná? Mám se vzdát a ztratit naději?

KRÁL HEINRICH A MUŽI

Zazni, písní vítězství k nejvyšší poctě hrdiny! Sláva tvé pouti! Chvála tvému příchodu!

Sláva tvému původu, ochránce zbožné ženy! Tys ochránil její právo, chvála tvému příchodu!

Sláva tvému původu! Tebe opěvujeme, naše písně patří tobě! Nikdy už tuto zem nenavštíví podobný hrdina!

ŽENY

Kéž bych znala chvalozpěvy, hodné jeho slávy, aby ho důstojně oslavily jak si zaslouží! Tys ochránil právo zbožné ženy, chvála tvému příchodu, sláva tvé pouti!

(Friedrich klesne v mdlobách k Ortrudiným nohám. Mladí Sasové zvednou Lohengrina na jeho štít a Brabantští Elsu na štít králův, na nějž někteří rozložili své pláště; oba jsou s jásotem odnášeni.)

Kostýmní návrh Rocca a Marie Vosmíkové (Ortrud)

DRUHÉ JEDNÁNÍ

Na hradě v Antverpách. Ve středu pozadí palas [obydlí rytířů], vlevo v popředí komnata [obydlí žen]; vpravo v popředí brána do klášterního kostela; tamtéž v pozadí brána věže. Je noc. Okna obydlí rytířů jsou jasně osvětlena; zní odtamtud jásavá hudba; vesele zní rohy a pozouny.

První scéna

(Na schodišti k bráně chrámu sedí Friedrich a Ortrud, oba v tmavém, chudém oděvu. Ortrud, paže opřené o kolena, spočívá nehybně očima na osvětlených oknech rytířského obydlí; Friedrich hledí temně k zemi.)

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(prudce vstane)

Vstaň, družko mé hanby! Rozednění nás tu nesmí zastihnout.

ORTRUD

(nezmění pozici)

Nemohu, cosi mě tu poutá. Z radostné slavnosti našich nepřátel chci nasát strašlivě smrtelný jed, který ukončí naši hanbu i jejich jásoť!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(zamračeně předstoupí před Ortrud)

Ty strašná ženo, co mě ještě u tebe drží? Proč tě neopustím a neutechu pryč, pryč, kde by mé svědomí našlo klid! Kvůli tobě jsem ztratil čest, všechnu slávu, nikdo už mě nebude velebit, mé hrdinství se proměnilo v hanbu! Visí nade mnou klatba, rozlomen je můj meč, můj erb rozbit, proklet krb mých otců! Ať se vrtnu kamkoli, jsem uprchlík a zavřzený, dokonce zloděj přede mnou prchá, abych ho nezneuctil pohledem! Ó kéž bych zemřel, já ubohý! Svou čest jsem ztratil, má čest je pryč.

(Klesne, přemožen žalem, k zemi. Hudba zní z palasu.)

ORTRUD

(stále ve stejné pozici, Friedrich se mezitím zvedne)

Proč tak strašně naříkáš?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(s prudkým pohybem)

Protože mi dokonce vzali zbraň, kterou bych tě zabil!

ORTRUD

Mírutilovný hrabě z Telramundu! Proč mi nedůvěřuješ?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ty se ptáš? Nebylo to tvoje tvrzení, tvá zvěst, která mě přiměla obvinít nevinnou? Tys doma v temných hvozdech, copak jsi mi nezalhal, že jsi ze svého zámku v divočině viděla ten odporný čin? Na vlastní oči prý vidělaš, jak Elsa utopila bratra v rybníku! Nezmámilas mé srdce věštbou, že starý knížecí rod Radbodů znovu povstane a bude vládnout v Brabantu? Nedonutilas mě, abych se vzdal Elsiny čisté ruky a vzal si za ženu tebe, posledního potomka Radbodů?

ORTRUD

(tiše, ale zlostně)

To je smrtelná urážka! *(nahlas)* Ano, to všechno jsem říkala, a dokázala ti to!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

A ze mne, jehož jméno ctili a jehož život byl počestný, jsi udělala ničemného druhu své lži.

ORTRUD

Kdože lhal?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ty! – Copak mě za to Bůh neztrestal svým soudem?

ORTRUD

Bůh?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Jak strašně zní to jméno z tvých úst!

ORTRUD

Svou zbabělost nazýváš Bohem?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ortrudo!

ORTRUD

Chceš mi vyhrožovat? Mně, ženě? Zbabělče! Kdybys tak hrozil tomu, kdo tě teď vyhání, jistě bys vybojoval místo hanby vítězství! Kdyby se mu někdo odvážil postavit, zjistil by, že je slabý jako dítě!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Čím slabší byl on, tím víc za něj bojovala síla boží!

ORTRUD

Síla boží? Ha, ha! Dej mně tu moc, a ukážu ti, jak slabý je Bůh, který ho chrání.

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(zachvácen hrůzou)

Ty divá věštkyně, zase mi chceš čarami duši obloudit!

ORTRUD

Hodovnici uléhají k odpočinku. Posad' se ke mně! Přišla chvíle, kdy tě mé věštecké oko osvítl! *(Friedrich se blíží, děsivě přitahován, k Ortrudě, napjatě se k ní sklání)* Víš, kdo je ten hrdina, jehož přivezla labuť?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ne!

ORTRUD

A co když ti prozradím, že bude-li přinucen prozradit své jméno a původ, ztratí moc a jeho kouzla zmizí?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Ha! Pak chápu jeho zákaz!

ORTRUD

Tak poslouchej! Nikdo nemá moc mu to tajemství vyrvat, než ta, již tak přísně zakázal se ptát.

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

To by znamenalo Elsu navést, aby tu otázku položila?

ORTRUD

Vidíš, jak rychle a dobře chápeš!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Však jak na to jít?

ORTRUD

Poslouchej! Především odsud nesmíš utíkat, ale ostřit svůj důvtip! Musíš v ní vzbudit podezření. Jdi za ní a lkej nad kouzlem, které změnilo tvůj osud!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Podvod, kouzlo a lest!

ORTRUD

Když se to nepodaří, zbývá násilí!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Násilí?

ORTRUD

Ne nadarmo znám nejtajnější umění, proto dávej pozor, co ti říkám!
Očarovanému stačí vzít nejmenší kousek těla, pak kouzlo zmizí a bude bezmocný.

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Kěž bys mluvila pravdu!

ORTRUD

Kdybys mu v boji třeba jen článek prstu usekl, byl by ten hrdina v tvé moci!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Příšerné, co musím slyšet! Myslím, že mě porazil Bůh. Soud se však nechal obloudit podvodem, Istivým kouzlem jsem přišel o čest! Mohu pomstít svou hanbu, svou věrnost dokázat? Mohl bych odhalit podvod toho milence a čest bych získal zpátky! Ó ženo, zahalená nocí, jestli mě klameš i teď, pak běda ti!

ORTRUD

Jak zuříš! Buď klidný a přemýšlej. Naučím tě, jak může být pomsta sladká.

(Friedrich se pomalu posadí k Ortrudě na schody.)

ORTRUD A FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Přisahám na dílo pomsty z divé noci svého nitra! Vy, kdo teď sladce spíte, vaše zkáza bdí!

Druhá scéna

(Elsa, v bílém oděvu, se objeví na balkoně; přistoupí k zábradlí a složí hlavu do dlaní.)

ELSA Z BRABANTU

Tak často jste, vánky, mé lkání slyšávaly, teď vám musím poděkovat za své štěstí! Přišel s vámi, úsměvem jste provázely jeho pouť, na divokých mořských vlnách jste ho opatrovaly. Prosívala jsem vás, abyste osušily mé slzy, teď ochladte tvář, rozžhavenou láskou!

ORTRUD

To je ona!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Elsa!

ORTRUD

(k Friedrichovi)

Ať proklíná chvíli, kdy jsem ji spatřila. – Jdi pryč! Vzdal se na chvíli!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Proč?

ORTRUD

Ona patří mně, tobě její hrdina! – Elso!

(Friedrich se vzdálí, zmizí v pozadí.)

ELSA Z BRABANTU

Kdo mě volá? Jak děsivě a žalostně zní mé jméno nocí!

ORTRUD

Elso! Nepoznáváš můj hlas? Chceš mě úplně zapřít, mě, kterou vyháníš a uvrháš do bída?

ELSA Z BRABANTU

Ortrudo! Jsi to ty? Co tu děláš, nešťastnice?

ORTRUD

„Nešťastnice!“ Jistě máš právo mě tak pojmenovat. Žila jsem tiše a pokojně v hlubokém lese. Co jsem ti udělala? Jen jsem oplakávala neštěstí, které dávno postihlo můj rod. Co jsem ti udělala?

ELSA Z BRABANTU

Proboha, z čeho mě obžalováváš? Byla jsem to já, kdo ti způsobil trápení?

ORTRUD

Proč jsi mi záviděla štěstí, že si mě za ženu zvolil muž, jímž jsi opovrhla?

ELSA Z BRABANTU

Všemocný Bože! Co to má znamenat?

ORTRUD

Jistě ho zachvátilo neblahé šílenství, že tě, čistou, nařkl z viny. Teď jeho srdce šíří lítost, prokletý je k strašnému pokání.

ELSA Z BRABANTU

Spravedlivý Bože!

ORTRUD

Ach, ty jsi šťastná! Po krátkém, sladce nevinném žalu se na tebe život usmívá. Se mnou se rozloučíš, posíláš mě vstříc smrti, aby chmurný paprsek mého žalu nikdy nezasáhl tvé slavnosti!

ELSA Z BRABANTU

Všemohoucí, jak špatně bych si vážila tvé dobroty a štěstí, které jsi mi dal, kdybych odehnala nešťastnou, která se v prachu přede mnou sklání! Ó nikdy! Ortrudo! Počkej na mne! Vezmu tě k sobě!

(Elsa spěchá zpět do komnaty.)

ORTRUD

(seskočí v divokém nadšení ze schodů)

Zneuctění bozi! Pomozte mé pomstě! Ztrestejte vlastní hanbu! Dejte mi sílu ve službách vaší svaté věci! Zničte mrzké přeludy odpadlíků! Wotane! Tebe, silného, volám! Frejo, ty vznešená, slyš mě! Požehnejte klamu a licoměrnosti, ať vykonají mou pomstu!

ELSA Z BRABANTU

(stále mimo)

Ortrudo, kde jsi?

(Elsa a dvě dívky vystoupí se světly ze spodních dveří komnaty.)

ORTRUD

Tady, u tvých nohou.

ELSA Z BRABANTU

(když spatří Ortrud, s úlekem ucouvne)

Bože, pomoz! Proč musím tě takto spatřit, kterou jsem vídala hrdou a v přepychu! Srdce se mi svírá, když se ke mně tak poníženež blížíš! Vstaň! Ušetři mě svých proseb! Cítíš-li ke mně nenávisť, odpouštím ti. Už dost jsi kvůli mně vytrpěla, teď odpusť, prosím, také ty mně!

ORTRUD

Díky ti za tolik dobra!

ELSA Z BRABANTU

Požádám laskavou duši toho, jenž se zítra stane mým manželem, aby projevil milost také Friedrichovi.

ORTRUD

Zavazuješ si mě vděčností!

ELSA Z BRABANTU

Ráno se krásně ustroj, budeš mě doprovázet do chrámu. *(přistupuje k Else)* Tam počkám na svého hrdinu, abych se stala jeho chotí před Bohem.

ORTRUD

Čím si zasloužím takovou poctu, já bezmocná a ubohá? I pod ochranou tvé milosti zůstanu vždycky žebráčkou! Jen jednu sílu mi žádný příkaz moci nevzal, možná tě jí ochráním před pozdní lítostí!

ELSA Z BRABANTU

Co tím myslíš?

ORTRUD

Varování, abys nevěřila svému štěstí slepě. Aby tě zlo nepřemohlo, dovol mi, abych pohlédla do budoucnosti.

ELSA Z BRABANTU

Jaké zlo?

ORTRUD

Umiš si vysvětlit čarovný původ toho muže, jenž se tu kouzlem objevil? Kéž tě nikdy neopustí!

ELSA Z BRABANTU

(zachváčena hrůzou, rozhořčeně se odvrátí; naplněna smutkem a soucitem obrátí se pak opět k Ortrudě)

Ubožáčko, nedokážeš pomyslet, že srdce miluje bez pochyb? Nikdy jsi nepoznala štěstí, které v nás vyvolává víra? Navštiv mě! Dovol, ať tě naučím, jak sladké je blaho nejčistší oddanosti! Obrat se k víře, v ní je štěstí bez žalu!

ORTRUD

(pro sebe)

Taková pýcha! Ta mě naučí, jak přemoci její oddanost! Obrátím zbraň proti ní, pýcha se promění v žal!

(Ortruda, vedená Elsou, vstoupí s pokryteckým váháním do malé brány; dívky svítí na cestu, a když všechny vejdou, zavřou za sebou. – Rozednívá se.)

Třetí scéna

(Pozvolna se rozednívá. Dva strážci troubí z věže ranní píseň; ze vzdálené věže je slyšet odpověď. Zatímco vězníci sestupují a zavírají bránu, vcházejí z různých směrů hradu sloužící, zdraví se, jdou klidně po své práci atd. Někteří nabírají u studny do kovových nádob vodu, klepou na bránu obydlí rytířů a ti je pouštějí dovnitř. Brána rytířského obydlí se znovu otevře, vyjdou čtyři královi trubači a troubí výzvu. Trubači zajdou zpět do rytířského obydlí. Sloužící opustí scénu. Z hradního nádvoří a z brány věže přicházejí nyní brabantští šlechtici a manové a shromažďují se před chrámem; zdraví se v radostném vzrušení.)

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(přistoupí z pozadí)

Tak vchází zlo do tohoto domu! Dokonči, ženo, co tvá lstivost vymyslela! Nemám moc bránit tvému dílu! Zlo začalo mým pádem, a nyní padne ta, která můj pád způsobila. Vidím hrozbu – ať zhyne ten, kdo ukradl mi čest!

ŠLECHTICI A MANOVÉ

Ráno nás volá, den jistě mnoho slibuje! Ten, jenž způsobil tolik zá-zraků, vykoná také mnohý čin.

(Hlasatel vychází z obydlí rytířů na vyvýšeninu před jeho branou, čtyři trubači napřed. Znovu zazní královská fanfára; všichni se obrátí v živém očekávání k pozadí.)

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

Zvěstuji vám slovo a vůli krále, proto sledujte, co vzkazuje: Do klatby a odsouzen k vyhnanství je Friedrich z Telramundu, neboť se zpronevěřil a odvážil božího boje. Kdo by mu poskytl péči, kdo by se k němu přidružil, propadne rovněž klatbě podle říšského práva.

MUŽI

Ať je proklet, nevěrný, dopadl na něj rozsudek boží! Čistý člověk nechť se mu vyhýbá, spánek a klid ať ho míjí!

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

A dále zvěstuje vám král, že onoho Bohem seslaného cizince, jehož si Elsa vyprosila za manžela, obdařil zemí a korunou brabantskou. Hrdina však nechce být nazýván vévodou, máte mu říkat „Ochránce Brabantu“!

MUŽI

Sláva vytoženému muži! Sláva tomu, jehož seslal Bůh! Jsme mu věrně oddáni, Ochránci Brabantu!

(Při výzvě trubačů se lid opět rychle shromáždí a pozorně vyčkává.)

KRÁLOVSKÝ HLASATEL

Nyní slyšte oznámení: Dnes slaví s vámi svou svatbu, však zítra máte být připraveni k boji a přidat se ke králově družině. On sám odpočívá nebude a povede vás k pozeňhané vznešené slávě!

(Vrátí se se čtyřmi trubači do obydlí rytířů.)

MUŽI

Neotálejte s bojem, ať vede vás vznešený muž! Kdo pod ním statečně bojuje, na toho se sláva směje! Bůh jej seslal pro velikost Brabantu!

(Zatímco se lid radostně vlní, předstoupí do popředí čtyři šlechtici, bývalí Friedrichovi leníci.)

PRVNÍ ŠLECHTIC

Slyšte, on nás chce dostat ze země!

DRUHÝ ŠLECHTIC

Proti nepříteli, který nás dosud nikdy neohrozil?

TŘETÍ ŠLECHTIC

Tak směle začít, to mu nepřísluší!

ČTVRTÝ ŠLECHTIC

Kdo zabrání mu, když to nařídil?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(nepozorovaně mezi ně vstoupí a odhalí tvář)

Já!

ČTYŘI ŠLECHTICI

Ha! Kdo jsi? – Friedrichu! Vidím dobře? Ty se sem odvažuješ, aby ses stal kořistí kdejakého pacholka?

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

A brzy se odvážím ještě dál, před vašima očima vzejde nový den! Toho, kdo vám tak směle nařídil vojenské tažení, obžaluju, že podvedl Boha!

ČTYŘI ŠLECHTICI

Co slyším? Šílenče! Co zamýšlíš? Jsi ztracen, uslyší-li tě lidské ucho!

(Tlačí jej za chrám, kde se ho snaží skrýt zrakům lidu. Čtyři pážata vyjdou ze dveří obydlí žen na balkon, seběhnou čiperně hlavní cestou dolů a postaví se před obydlím rytířů na vyvýšeninu. Lid, který si chlapců všiml, se tlačí více dopředu.)

PÁŽATA

Udělejte místo pro Elsu, naši paní. Chce vstoupit zbožně do chrámu.

(Kráčejí dopředu, šlechtici před nimi ochotně ustupují a tvoří širokou uličku ke schodům kostela, kde se pak sami rozestaví. Čtyři jiná pážata vystoupí mírně a slavnostně ze dveří obydlí žen na balkon a rozestaví se, aby vyčkala na příchod žen, a doprovázela je. Dlouhý průvod žen v přepychových šatech vychází pomalu z brány svého obydlí na balkon; zahne vlevo po hlavní cestě kolem obydlí rytířů a tam opět kupředu k chrámu, na jehož schodišti se postupně řadí.)

Čtvrtá scéna

(Kromě pážat již dospěly na schodiště chrámu také první ženy a rozestaví se, aby Elsu nechaly vstoupit do chrámu; mezi dalšími ženami jde Ortrud, rovněž bohatě oblečená; ženy, které jdou nejbliže

za ní, se jí s ostychem a špatně skrývanou nevolí straní, takže Ortrud působí velmi osaměle: v jejím výrazu je patrný stále narůstající hněv.)

ŠLECHTICI A MANOVÉ

(během průvodu)

Požehnaná ať kráčí ta, která dlouho trpěla ponižování! Bůh ať ji provází, Bůh ať chrání její krok. Už se blíží, podobná andělu, rozpálená cudným žářem. Sláva ti, ty ctnostná! Sláva Else z Brabantu!

(Šlechtici, kteří mimoděk uličku opět zastoupili, ustoupí před pážaty, kteří udělají cestu průvodu, jenž už došel před obydlí žen. Elsa, nádherně upravená, vystoupila z průvodu a došla na vyvýšeninu před obydlím rytířů; ulička je opět otevřená, všichni hledí na Elsu, která zde chvíli setrvá. Když chce Elsa za hlasitého volání lidu vystoupit na první stupeň k chrámu, pokročí Ortrud, která šla dosud mezi posledními ženami průvodu, prudce vpřed, přistoupí k Else, postaví se na stejný schod proti ní a donutí ji opět sestoupit.)

ORTRUD

Zpátky, Elso! Nestrpím déle, abych tě následovala jako nějaká děvčeka. Měla bys mi všude prokazovat úctu, pokorně se přede mnou klanět!

PÁŽATA A MUŽI

Co chce ta žena?

ELSA Z BRABANTU

Proboha! Co to znamená? Jaká se s tebou udála nenadálá změna!

ORTRUD

Protože jsem se na chvíli zapomněla, myslíš, že se před tebou budu plazit? Chci pomstít své utrpení a vzít si to, co mi náleží!

ELSA Z BRABANTU

Běda, nechala jsem se svést tvou licoměrností! S bédováním ses ke mně v noci vkradla, a teď chceš pyšně kráčet přede mnou, ty – manželka Bohem odsouzeného!

ORTRUD

Předtím než křivý rozsudek manžela vyhostil, mělo jeho jméno v zemi velkou cenu, zvali ho všech ctností vzorem, známý a obávaný byl jeho meč. Kdo zná tu toho tvého, když sama ani nevíš jeho jméno?

MUŽI, ŽENY A CHLAPCI

(vytlačují Ortrud ze středu jeviště)

Co to říká? Co rozhlašuje? Rouhá se! Chraňte se před jejími slovy!

ORTRUD

(hluboce uražena)

Můžeš ho pojmenovat, dokážeš nám říci, jaký je jeho rod a šlechtický titul? Odkud ho voda k tobě přinesla a kdy a kam zase odejde? Nedokážeš! Přivedlo by ho to do rozpaků, proto ten chytrý hrdina zakázal se ptát!

MUŽI, ŽENY A CHLAPCI

Mluví pravdu? To je těžká obžaloba! Zostuzuje ho! Smí si to dovolit?

ELSA Z BRABANTU

(vzchopí se)

Ty rouhačko! Ničemná ženo! Slyš, jak si troufnu odpovědět! Jeho bytost je tak ryzí a ušlechtilá, je to muž tolik bohatý vznešnými ctnostmi, že kdo o jeho poslání pochybuje, ať se nikdy nezbaví přívalu neštěstí!

MUŽI

Správně!

ELSA Z BRABANTU

Neporazil snad s boží pomocí můj drahý hrdina tvého chotě v boji? *(k lidu)* Všichni teď máte právo říci, kdo je ten čistý!

MUŽI, ŽENY A CHLAPCI

Jen on! Jen on! Jedině tvůj hrdina!

ORTRUD

Ha, ta čistota tvého hrdiny by se brzy pošpinila, kdyby musel sdělit, jakým kouzlem je tak silný! Když se ho na to neodvažuješ zeptat, máme všichni právo si myslet, že se bojíš a sama o jeho čistotě pochybuješ!

ŽENY

(podporují Elsu)

Pomozte jí od nenávisti té rouhačky!

(Obydlí rytířů se otevře, vyjdou čtyři trubači a zatroubí.)

MUŽI

(hledí směrem dozadu)

Udělejte místo! Udělejte místo! Král se blíží!

Pátá scéna

(Král, Lohengrin a hrabata i urození Saska vystoupili ve slavnostním průvodu z obydlí rytířů; zmatek v popředí průvod naruší.)

BRABANTŠTÍ

Sláva! Sláva králi! Sláva Ochránci Brabantu!

(Král a Lohengrin pronikají zmatenými hloučky živě vpřed.)

KRÁL HEINRICH

Co je tu za spor?

ELSA Z BRABANTU

(velmi rozrušena, vrhne se na Lohengrinovu hrud)

Můj pane! Ó, můj veliteli!

LOHENGRIN

Co se děje?

KRÁL HEINRICH

Kdo se odvažuje rušit chrámový obřad?

KRÁLŮV DOPROVOD

Jaký spor? Co jsme to slyšeli?

LOHENGRIN

(spatří Ortrud)

Co vidím! Ta neblahá žena je u tebe?

ELSA Z BRABANTU

Můj zachránce! Ochraň mě před touto ženou! Vyčiň mi, že jsem tě neposlechla! Žalostnou viděla jsem ji zde před branou, slitovala se a vzala ji k sobě. Teď vidíš, jak zle mi dobro odplácí. Spílá mi, že ti příliš důvěřuju!

LOHENGRIN

(upřeným pohledem lpí pevně na Ortrudě, která se nedokáže pohnout)

Strašlivá žena, odstup od ní! Zde nikdy nevítež! *(laskavě se obrátí k Else)* Pověz mi, Elso, dokázala ti vlít do srdce jed? *(Elsa s pláčem skryje tvář na jeho hrudi, Lohengrin jí napřímí a ukazuje na chrám)* Pojd, nech tam uvnitř kanout slzy radosti!

(Friedrich se objeví na schodišti chrámu; jakmile ho ženy a pážata poznají, zděšeně odstoupí z jeho blízkosti.)

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU
Ó, králi! Podvedená knížata! Zadržte!

KRÁL HEINRICH
Co ten tu chce?

MUŽI
Co ten tu chce? Proklatý, zmiz odtud!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU
Ó, vyslyšte mne!

KRÁL HEINRICH
Zpátky! Zmiz odtud!

MUŽI
Pryč! Ty patříš smrti, muži!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU
Vyslechněte toho, jemuž jste způsobili bezpráví!

KRÁL HEINRICH
Pryč!

MUŽI
Pryč! Zmiz odtud!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU
Boží soud byl zneuctěn, byl to podvod! Lstivým kouzlem jste byli obelháni!

MUŽI
(tlačí se na něj ze všech stran)
Chopte se rouhače!

KRÁL HEINRICH
Chopte se rouhače!

MUŽI
Slyšte! Vysmívá se Bohu!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU
(s velkým úsilím se snaží, aby byl vyslyšen, pohled upřený na Lohengrina, ostatních si nevšímá)
Toho, jež vidím se skvít před sebou, obžalovávám z kouzel! Ať odvane boží dech jako prach moc, kterou získal lstí! *(muži, tlačící se na Friedricha, se zaleknou jeho hlasu a konečně pozorně naslouchají.)* Špatně jste soudili a on mi vzal čest, protože když nastoupil k boji, jedné otázky jste ho ušetřili! Teď už nezabráňte, abych mu tu otázku položil já: Po jeho jménu, stavu a počtách se před celým světem ptám! Kdo je ten, koho do země přivezla divoká labuť? Ten, jemuž se koří kouzelná zvířata a jehož ryzost považuji za přelud! Necht se k žalobě vyjádří, dokáže-li to, pak stalo se mi po právu, když ne, dozvíte se, jak je to s jeho domnělou ryzostí!

KRÁL, MUŽI, ŽENY A CHLAPCI
Jak těžká žaloba! Co mu odpoví?

LOHENGRIN
Tobě, jenž zapomněl, co je čest, se zpovídat nemusím! Zlu pochybností se mohu bránit, čistý mu nikdy nepodlehne!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU
Nepovažuje-li za hodna odpovědi mě, pak volám tebe, šlechtyný králi! Bude i s tebou jednat jako s neurozeným a zakáže ti se ptát?

LOHENGRIN
Ano, dokonce králi smím odmítnout, i nejvyšší radě všech knížat! Břemeno pochybností ať vás netíží, můj dobrý skutek jste viděli! Existuje jen jedna, již musím odpovědět. Elsa... Elsa! Jak se chví! Vidím zmatek jejich myšlenek! Obloudila ji lživá ústa nenávisť? Ó, nebe! Chraň její srdce před nebezpečím! Kéž by nikdy nezapochoybovala!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU A ORTRUD
Vidím zmatek jejich myšlenek, pochybnost klíčí v hloubi jejího srdce! Toho, kdo přijel do země a způsobil mi bídu, porazí položená otázka!

KRÁL A VŠICHNI MUŽI

Jaké tajemství skrývá hrdina? Má-li mu přinést neštěstí, pak ať je jeho ústa neprozradí! Ušlechtilému poskytneme záštitu, že je šlechtic dokázal činem!

ELSA Z BRABANTU

(nevnímá okolí a hledí před sebe)

Upadl by do neštěstí, kdyby jeho ústa před celým světem vyslovila, co tají. Zachránil mě a běda mě, nevděčnici, kdybych ho zradila a jeho tajemství vyšlo najevo. I kdybych jeho osud znala, nechala bych si to pro sebe! A přece se chvěje srdce v hloubi pochybnostmi!

KRÁL HEINRICH

Můj hrdino, postav se odvážně nevěrnému! Jsi příliš vznešený, abys uhýbal před tím, z čeho tě viní!

MUŽI

Stojíme při tobě, nezalutujeme, v tobě jsme poznali vzor hrdiny! Podej nám ruku! Věříme, že tvé jméno je vznešené, ač jsi je nevyšlovi!

LOHENGRIN

Nebudete litovat své víry, i když se mé jméno a původ nikdy nedozvíte!

(Zatímco se Lohengrin, obklopen muži, z nichž si s každým podá ruku, zdrží poněkud hlouběji v pozadí, protlačí se Friedrich nepozorovaně k Else, která se dosud neklidná, zmatená a zahanbená, nedokázala na Lohengrina podívat; bojuje sama se sebou a osaměle zůstává v popředí.)

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

(skloní se k Else)

Věř mi! Řeknu ti, jak získáš jistotu!

ELSA Z BRABANTU

(vylekána, ale tiše)

Pryč ode mě!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Jen kousíček těla mu stačí odebrat, jen špičku prstu, a přísahám, že to, co skrývá, odhalí, zůstane ti věrný a nikdy neodejde!

ELSA Z BRABANTU

Nikdy!

FRIEDRICH Z TELRAMUNDU

Budu ti v noci nablízku, zavoláš-li, vyřídí se to rychle a bez újmy.

LOHENGRIN

(rychle postoupí do popředí)

Elso, s kým tu rozpráviš? *(Elsa se od Friedricha obrátí s pohledem naplněným pochybnostmi a klesne hluboce ořesena k Lohengrinovým nohám)* Od ní, vy proklatci! Ať už vás u ní nikdy nespatřím! *(Friedrich nasadí výraz bolestného hněvu)* Vstaň, Elso! V tobě, ve tvé věrnosti je záruka našeho štěstí! Zneklidňují tě pochyby? Chceš se ptát?

ELSA Z BRABANTU

(v prudkém vnitřním vzrušení a ve zmatku, naplněném studem)

Můj zachránce, jenž jsi mi přinesl spásu! Můj hrdino, jemuž podléhám, nad mocí všech pochyb je moje láska. *(klesne na jeho hruď, z chrámu zní varhany)*

LOHENGRIN

Sláva tobě, Elso! Předstupme nyní před Boha!

ŽENY A CHLAPCI

Sláva! Sláva!

(Lohengrin vede Elsu slavnostně kolem urozených mužů ke králi. Kudy procházejí, dělají jim muži zdvořile místo.)

MUŽI

Hleďte toho, jehož seslal Bůh! Sláva vám! Sláva Else z Brabantu! Kráčeť s pozhnáním! Bůh ať tě provází!

MUŽI, ŽENY A CHLAPCI

Sláva ti, ctnostmi bohatá! Sláva Else z Brabantu!

(Když král se svatebním párem dosáhnou nejvyššího stupně, obrátí se Elsa ve velkém pohnutí k Lohengrinovi, ten ji obejmě. Z objetí hledí s ostýchavou obavou napravo dolů ze schodiště a spatří Ortrud, která proti ní zdvihne paži, jako by si byla jista vítězstvím; Elsa v úleku odvrátí tvář. Vedeni králem, kráčí Elsa a Lohengrin dále ke vchodu do chrámu.)

TŘETÍ JEDNÁNÍ

První scéna

Manželská ložnice, uprostřed v pozadí bohatě zdobené manželské lože; u otevřeného arkýřového okna nízká pohovka. Hudba za scénou; zpěv je nejprve vzdálen, pak přichází blíž.

MUŽI A ŽENY

Věrně kráčejte tam, kde vás čeká požehnání lásky! Vítězná odvaha, vítězství lásky spojuje vás v nejblaženější, věrný pár. Mladý bojovníku, kupředu! Ozdobo mládí, kupředu! Ruchu slavnosti se teď vzdálíte, abyste dosáhli blaženosti srdcí! *(vpravo a vlevo v pozadí se otevřou dveře; vpravo vstoupí ženy, vedoucí Elsu, vlevo muži s Králem, doprovázející Lohengrina, před nimi pážata s pochodněmi)* Provoněná komnata, vyzdobená k lásce vás teď přijala, už není tu lesk. Věrně kráčejte tam, kde vás čeká požehnání lásky! Vítězná odvaha, vítězství lásky spojuje vás v nejblaženější, věrný pár.

(Když se oba průvody uprostřed jeviště setkají, přivedou ženy Elsu k Lohengrinovi; ti se obejmou a zůstanou stát na středu. Pážata odejmou Lohengrinovi bohatý svrchní šat, odváží mu meč a odloží obojí na pohovku; ženy svléknou Else právě tak cenný vrchní šat. Osm žen během těchto úkonů pomalu Lohengrina a Elsu obchází.)

OSM ŽEN

(obcházejí Lohengrina s Elsou)

Tak jako Bůh vám požehnal, tak žehnáme vašim radostem my.

(Král obejmě Lohengrina a Elsu a požehná jim. Pážata nabádají k odchodu. Průvody se opět řadí a během následující hudby kráčejí kolem novomanželů, muži vpravo, ženy vlevo opouštějí ložnici.)

MUŽI A ŽENY

Provázení štěstím, vzpomínejte dlouho na tuto chvíli! Věrně střežení uchylte se v ústraní, kde vás čeká požehnání lásky! Vítězná odvaha, vítězství lásky spojuje vás v nejblaženější, věrný pár. Mladý bojovníku, jsi doma! Ozdobo mládí, jsi doma! Ruchu slavnosti jste se vzdálili, abyste dosáhli blaženosti srdcí! Provoněná komnata, vyzdobená k lásce vás teď přijala, už není tu lesk. Věrně střežení uchylte se v ústraní, kde vás čeká požehnání lásky! Vítězná odvaha, vítězství lásky spojuje vás v nejblaženější, věrný pár.

Druhá scéna

(Když průvody opustily ložnici, klesne přeblažená Elsa Lohengrinovi na hrud'. Za doznívajícího zpěvu se Lohengrin posadí na pohovku v arkýřovém okně a Elsu něžně přitáhne k sobě.)

LOHENGRIN

Sladká píseň doznívá, jsme sami, poprvé sami od chvíle, co se známe. Teď unikáme světu, žádný slídil se nepřiblíží, až se naše srdce pozdraví. Elso, má ženo! Sladká, čistá nevěsto! Svěř se mi, jsi šťastná?

ELSA Z BRABANTU

Byla bych chladná, kdybych to zvala jen štěstím, když mám veškerou blaženost nebes! Mé srdce plane, dýchám slast, jakou propůjčuje jen Bůh.

LOHENGRIN

Líbezná, jsi-li šťastná, pak i mně dáváš blaženost nebeskou! Mé srdce plane, dýchám slast, jakou propůjčuje jen Bůh. Úžasná je naše láska. Nikdy jsme se neviděli, jen tušili. Byl jsem určen, abych se za tebe bil, láska mi k tobě razila cestu. Tvé oko mi řeklo, žeš čistá, bez viny, tvůj pohled vábil, abych získal tvou přízeň.

ELSA Z BRABANTU

Já tě však viděla už dřív, v blaženém snu jsi ke mně přicházel. A když jsem pak bdící tě spatřila před sebou, poznala jsem, že to byl boží úrdek. Chtěla jsem se rozplynout tvým pohledem, jako potok obtékat tvůj krok, jako voňavá květina na lukách sklonit se s nadšením pod tvou nohou. Je tohle láska? Jak mám ho zvát, to slovo, tak nevy-slovně blažené, jak ach! – tvé jméno, které nesmím nikdy znát, a nikdy svého uctívaného jím nesmím oslovit!

LOHENGRIN

Elso!

ELSA Z BRABANTU

Jak sladce plyne z tvých úst mé jméno! Nedaruješ mi vznešený zvuk toho svého? Jen ve chvílích klidné lásky kdybys dovolil, abych je vyslovila.

LOHENGRIN

Má sladká ženo!

ELSA Z BRABANTU

Jen o samotě, když všichni spí. Svět ho nikdy neuslyší!

LOHENGRIN

(laskavě ji obejmě a otevřeným oknem ukazuje do květinové zahrady)

Cítíš ty sladké vůně? Jak vznešeně omamují smysly! Tajemně je sem nesou vánky, vnímám jejich kouzlo bez otázek. To je kouzlo, jaké mě k tobě připoutalo, když jsem tě prvně, sladká, uviděl. Nepotřeboval jsem vědět, kdo jsi, můj zrak tě spatřil, a srdce pochopilo. Vznešené vůně smysly omamují, přinášejí záhady noci. Tvá čistota mě okouzila, byla jsi v podezření z těžké viny.

ELSA Z BRABANTU

(skrývá stud, když se k němu pokorně tiskne)

Ach, kéž bych mohla projevit, že jsem tě hodna, že jsem jen nepodlehla. Kéž by mě s tebou pojila nějaká zásluha, kéž mě kvůli tobě mučili! Jako tys mě potkal obžalovanou, kdyby tys byl v nouzi, statečně bych nesla břemeno, jen kdybych věděla, co ti hrozí! Což je to tajemství takové, že mlčíš o něm před celým světem? Možná tě čeká neštěstí, nemělo by se to světu říct? Jestli tomu tak je a kdybych to směla vědět, myslela bych si, že nad tím tajemstvím mám moc, mně by ho žádná hrozba nevyrvála, i kdybych kvůli tobě měla zemřít!

LOHENGRIN

Milovaná!

ELSA Z BRABANTU

Ó, věř mi, ať na sebe mohu být hrdá, ať nejsem bezcenná! Dovol mi nahlédnout do tajemství, chci vědět, kdo jsi!

LOHENGRIN

Ach, mlč, Elso!

ELSA Z BRABANTU

Důvěřuj a odhal mi, z jakého jsi rodu! Řekni, odkud přicházíš a nelituj, zachovám mlčení!

LOHENGRIN

(přísně a vážně ustoupí o několik kroků)

Mou nejvyšší důvěru už máš, vždyť věřil jsem tvé přísaze. Pokud nezakolísáš, budeš nejcennější ze všech žen! Pojď ke mně, ty sladká,

čistá! Ucíťíš žár mého srdce a něžně mě ozáří tvé oko, v němž jsem zahlédl celé své štěstí. Ó, dopřej, abych s nadšením se vsál do tvého dechu, dovol, abych tě pevně k sobě přitiskl, abych mohl být šťasten v tobě! Tvá láska musí mi vysoko splatit, co jsem kvůli tobě opustil. Nikdo neměl v dalekých božích světech ušlechtilejší osud než já. Když mi král nabídl korunu, měl jsem právo odmítnout. Jediná odměna za mou oběť je tvoje láska! Proto braň se pochybám, tvá láska je pro mě hrdá náhrada! Já nepřicházím z temnot a utrpení, přišel jsem z blaženého jasu!

ELSA Z BRABANTU

Bože, pomoz, co slyším! O čem svědčí tvá slova! Tys mě chtěl okouzlit, však věští to hoře! Osud, jemuž jsi unikl, byl tvým největším štěstím. Přišel jsi ke mně z rozkoší, a toužíš zpět! Jak mám, já ubohá, uvěřit, že by ti stačila má věrnost? Jednoho dne odejdeš, protože své lásky zalituješ!

LOHENGRIN

Přestaň se trýznit!

ELSA Z BRABANTU

To ty mě trýzníš! Mám počítat, kolik dní ještě zůstaneš? Za tvého pobytu rozkvete má tvář, a až mi utečeš, zůstanu tady v bídě!

LOHENGRIN

Tvůj půvab nikdy nezmizí, nebudeš-li pochybovat!

ELSA Z BRABANTU

Ach, jak bych tě k sobě připoutala? Tvá bytost je plná kouzel, zázrak tě sem přivedl. Co by mě uzdravilo, kde bych našla jistotu? Neslyšíš nic? Nezdá se ti, že někdo jde?

LOHENGRIN

Elso!

ELSA Z BRABANTU

(upřeně hledí před sebe)

Ach ne! Však tam – labuť – labuť! Připlouvá po vodě, tys ji zavolal – táhne člun!

LOHENGRIN

Elso! Přestaň! Uklidni se, máš vidiny!

ELSA Z BRABANTU

Nic mě neuklidní, nic mě nezbaví předtuchy, jen... I kdyby mě to stálo život, chci vědět, kdo jsi!

LOHENGRIN

Els, čeho se odvažuješ?

ELSA Z BRABANTU

Neblahý, vznešený muži, slyš, co se musím ptát: Řekni své jméno!

LOHENGRIN

Zadrž!

ELSA Z BRABANTU

Odkud jsi přijel?

LOHENGRIN

Běda ti!

ELSA Z BRABANTU

Jaký je tvůj původ?

LOHENGRIN

Běda nám, cos to udělala!

(Elsa stojí před Lohengrinem, otočenému zády k jevištnímu horizontu. Elsa zahlédne Friedricha a jeho čtyři druhy, kteří s tasenými meči vtrhnou dovnitř zadními dveřmi.)

ELSA Z BRABANTU

Zachraň se! Tvůj meč!

(Podá meč, ležící na pohovce, chvatně Lohengrinovi. Přidrží pochvu, takže Lohengrin může meč rychle uchopit. Lohengrin útočícího Friedricha jediným úderem srazí mrtvého k zemi; vyděšeným šlechticům vypadnou meče, klesnou k Lohengrinovým nohám. Elsa, která se vrhla na Lohengrinova řadra, podá v bezvědomí zvolna k zemi.)

LOHENGRIN

Běda, teď je po našem štěstí!

ELSA Z BRABANTU

(otevře oči)

Věčný Bože, slituj se nade mnou!

(Pozvolna se rozednívá; velmi ohořelé svíce hrozí uhasnout. Na Lohengrinovo znamení čtyři šlechtici povstanou.)

LOHENGRIN

Odnesťte mrtvého před králův soud! *(šlechtici uchopí Friedrichovu mrtvolu a vzdálí se s ní dvěma v pozadí, Lohengrin zatahá za šňůru zvonce; čtyři ženy vstoupí zleva)* Ustrojte mou sladkou Elsu, mou ženu, než ji doprovodíte před krále! Tam se dozví, jaký je původ jejího manžela.

(Vzdálí se se smutně slavnostním držením dveřmi vpravo. – Ženy odvádějí Elsu, která není schopná pohybu, doleva. Pozvolna svítá; svíce zhasly. Z hradního nádvoří slyšíme trubače troubit signál)

Třetí scéna

Louka na břehu Šeldy, jako v prvním jednání. Krvavé červánky, pozvolný plný rozbřesk. Jakýsi hrabě se svou družinou přijíždí do předí vpravo, sestoupí z koně a předá ho panošovi. Dvě pážata mu nesou štít a kopí. Hrabě zarazí svou korouhev, jeho družina se kolem ní shromáždí. Zatímco přijíždí na louku další hrabě, slyšíme již trubky ohlašovat třetího. Třetí hrabě přijíždí rovněž se svou družinou. Nové houfy se shromažďují kolem svých korouhví; hrabata a urozené panstvo se zdraví, zkoušejí a chválí své zbraně atd. Čtvrtý hrabě přijíždí se svou družinou zprava a postaví se do středu pozadí. Když uslyšíme trubky ohlašující krále, spěchá se všechno seřadit u korouhví. Král se svým saským vojskem přijíždí zleva.

VŠICHNI MUŽI

(když král dospěl pod dub)

Sláva králi Heinrichovi! Králi Heinrichovi sláva!

KRÁL HEINRICH

Díky vám, vy milí z Brabantu! Jak plálo by moje srdce hrdostí, kdybych našel v každé německé zemi takový vojenský svazek! Teď ať se přiblíží nepřátelé, statečně je uvítáme. Z pustého východu už se sem nikdo neodváží! Za německou zemi německý meč! Tak budiž zachována moc říše!

VŠICHNI MUŽI

Za německou zemi německý meč! Tak budiž zachována moc říše!

KRÁL HEINRICH

Kde mešká ten, jehož Bůh seslal ke slávě a velikosti Brabantu?

(Nastne nesmělá tlačénice; čtyři brabantští šlechtici přinášejí na nosítkách Friedrichovu zahalenou mrtvolu a postaví ji doprostřed jeviště. Všichni se vystrašeně, tázavě rozhlížejí.)

VŠICHNI

Co to nesou? Co říkají? To jsou Telramundovi manové!

KRÁL HEINRICH

Co vás sem přivádí? Co mi chcete ukázat? Z vašich pohledů jde hrůza!

ČTYŘI ŠLECHTICI

Tak poručil Ochránce Brabantu. Oznámí svoji totožnost.

(Elsa vstoupí s velkou družinou žen a kráčí pomalu, potácivým krokem do popředí.)

MUŽI

Hledte, Elsa se blíží, ctnostná! Její tvář je zachmuřená a bledá!

KRÁL HEINRICH

(vyjde Else vstříc a doprovází ji k vysokému křeslu naproti sobě)
Proč jsi tak smutná? To kvůli loučení?

HLASY

Udělejte místo hrdinovi z Brabantu!

(Lohengrin, ozbrojený jako v prvním jednání, bez doprovodu, slavnostní a smutný, vstoupí a kráčí vážně do popředí.)

VŠICHNI MUŽI

Sláva hrdinovi z Brabantu!

KRÁL HEINRICH

(zaujme opět místo pod dubem)

Sláva tvému příchodu, drahý hrdino! Ti, kteréš tak věrně volal do pole, čekají na tebe, dychtiví boje, s vědomím, že s tebou zvítězí.

BRABANTŠTÍ

Čekáme na tebe, dychtiví boje, s vědomím, že s tebou zvítězíme.

LOHENGRIN

Můj pane a králi, dovol, abych ti oznámil, že ty odvážné hrdiny, které jsem povolal, do boje vést nesmím!

VŠICHNI MUŽI

Pomoz Bůh! To jsou tvrdá slova!

LOHENGRIN

Nepřišel jsem sem jako druh v boji, ale jako žalobce, proto mě vyslechněte! Za prvé žaluji nahlas před vámi všemi a ptám se soudu podle práva a náležitosti: Když tento muž mě v noci přepadl, zabil jsem jej právem?

(Lohengrin odkryje Friedrichovu mrtvolu, všichni se při pohledu na ni s odpořem odvrátí.)

KRÁL A VŠICHNI MUŽI

(slavnostně napřáhnou paži k mrtvole)

Jak na zemi ho srazilá tvá paže, dostane se mu také trestu božího!

LOHENGRIN

Za druhé však pošlete žalobu, kterou hlasitě sdělují celému světu, že ke zradě na mně se dala svěst žena, s níž mě sezdal Bůh!

KRÁL HEINRICH

Elso! Jak mohla ses tak provinít?

MUŽI

Elso! Jak se to mohlo stát? Jak mohla ses tak provinít?

ŽENY

(žalostně hledí na Elsu)

Běda ti, Elso!

LOHENGRIN

Všichni jste slyšeli, jak mi slíbila, že se nikdy nebude vyptávat, kdo jsem. Nyní přísahu porušila, její srdce podlehlo nedůvěryhodné radě! Abych jejím otázkám učinil konec, už nebudu odpověď skrývat. Sehlhala na naléhání nepřítelů, a já musím prozradit své jméno a původ.

Posudte nyní, zda se musím bát. Před celým světem, před králem a říší odhaluji své tajemství. Slyšte, zda jsem vám rodem roven!

KRÁL A VŠICHNI MUŽI

Jaké neslýchané věci se dozvídáme? Kéž by tu zprávu na něm nikdo nevyntil!

LOHENGRIN

(slavnostně se rozzáří a hledí před sebe)

V daleké zemi, pro vaše kroky nedosažitelné, stojí hrad, zvaný Montsalvat. V jeho středu světlý chrám, podobný jemu není nikde na zemi. Uvnitř nejpožehnanější nádoba, střežená jako nejvyšší svátost. Přinesl ji tam zástup andělů a hlídá ji nejčistší z lidí, každý rok snese se s nebe holubice a posílí její zázračnou moc. Je to grál, požehnaný nejčistší vírou, již sdílí jeho rytířstvo. Kdo je vyvolen sloužit grálu, toho obdaří nadpozemskou mocí, nemůže podlehnout, setká-li se se zlem, vyhne se mu noc smrti. Dokonce vyše-li bojovníka do cizí země a je mu přiznáno právo bojovat za ctnost, svatou moc neztratí, jak rytíř grálu zůstane nepoznán. Požehnání grálu je vznešené, avšak je-li rytíř odhalen, musí oku nezasvěceného zmizet. Proto se o něm nesmí pochybovat, je-li poznán, musí pryč. Slyšte tedy, jak odpovím na zakázanou otázku. Poslal mě k vám grál, jehož korunu nosí můj otec Parsifal, a já jsem jeho rytíř – Lohengrin.

VŠICHNI MUŽI A ŽENY

Slyším-li takový důkaz vznešeného původu, zahoří mi v oku svatá slza slasti.

ELSA Z BRABANTU

(zničeně)

Pode mnou se houpe zem! Jaká noc! Ó, vzduch! Vzduch nešťastnic!

LOHENGRIN*

Ó Elso! Cos mi to udělala! Když jsem tě poprvé spatřil, hned jsem k tobě zahořel láskou a brzy rozpoznal nové štěstí. Vznešenou moc, zázrak svého původu, sílu, jež chrání mé tajemství chtěl jsem zasvětit službě nejčistšímu srdci. Proč tajemství jsi mi vyrvala? Teď se musím s tebou rozloučit!

KRÁL A VŠICHNI MUŽI

Běda! Musíš nás opustit, vznešený, Bohem seslaný muži! Ztratíme-li požehnání nebes, kde nalezneme útěchu?

ELSA Z BRABANTU

Můj choti! Ne! Nedovolím ti odejít! Zůstaň zde jako svědek mého pokání! Nesmíš se vzdálit mé hořké lítosti, ztrestej mě, ležím tu před tebou!

ŽENY

Běda, teď tě musí opustit!

LOHENGRIN

Musím, musím! Má sladká ženo! Již hněvá se grál, že zůstávám daleko!

ELSA Z BRABANTU

Jsi-li tak božský, jak jsem tě poznala, boží milost ať z tebe nezmizí! Když se já ubohá kaju v žalu z těžké viny, ať zachována je mi tvá blízkost! Nezapuď mě, ať je můj přečin sebevětší! Neopouštěj mě, ubohou!

LOHENGRIN

Za tvé provinění je jen jeden trest. Ach! Jeho bolestná trýzeň stíhá tebe jako mě! Musíme se odloučit, rozloučit, takový je trest, i pokání!

KRÁL A ŠLECHTICI

Ó zůstaň, neodcházej! Tví mužové čekají na velitele!

LOHENGRIN

Králi, slyš! Doprovázet tě nesmím! Kdyby rytíř grálu neuposlechl a bojoval s vámi poté, co jste ho odhalili, ztratil by svou sílu! Však králi, tobě jako čistému předpovídám velké vítězství! Ani v nejbzdálenějších dobách už nepřitáhnou do Německa vítězně hordy z východu!

(Živé vzrušení. Na řece je vidět přistávat labuť s prázdnou lodkou, stejnou jako při Lohengrinově prvním objevení.)

DAV

Labuť! Labuť!

MUŽOVÉ A ŽENY

Labuť! Labuť! Opět se blíží! Labuť! Běda, blíží se!

ELSA Z BRABANTU

Hrůza! Ha, labuť!

* Vyznačená pasáž představuje Wagnerem autorizovaný škrť.

LOHENGRIN

(za napjatého očekávání ostatních přistoupí Lohengrin ke břehu a skloní se k labuti, bolestně ji pozoruje)

Už posílá pro opozdilce grál! Má milá labuto! Ach, této poslední, smutné cesty, jak rád bych tě jí ušetřil! Za rok, kdy tvá služba měla skončit, pak, vysvobozen mocí grálu, chtěl jsem se s tebou jinak setkat! – Ó, Elso! Jen jeden rok po tvém boku bych si jako svědek tvého štěstí přál! Pak by se vrátil, blažen a doprovodu v grálu, tvůj bratr, jehož jsi měla za mrtvého. *(všichni dávají najevo překvapení. Lohengrin předá Else svůj roh, meč a prsten)* Až přijde domů a já už budu pryč, dej mu tento roh, meč a prsten. Roh poskytne mu pomoc v nebezpečí, meč v divokém boji mu zajistí vítězství, a prsten ať mu připomene toho, jenž kdysi i tebe zbavil hanby a tísně! Žij blaže, má sladká ženo! Bude se hněvat grál, když ještě zůstanu!

(Elsa se ho křečovitě držela; konečně ji opustí síly, klesne do náručí svým ženám, jimž ji Lohengrin předá; Lohengrin rychle spěchá ke břehu.)

KRÁL, MUŽI A ŽENY

Běda! Běda! Ty ušlechtilý, vznešený muži! Do jaké bídy jsi nás uvrhl!

ORTRUD

(vystoupí v popředí, s jásavým posunkem)

Jeď domů, pyšný hrdino, s radostí sdělím tě pošetilé, kdo tě to odtáhl na člunu. Podle řetízku, co se kolem něj vine, jsem dobře poznala, kdo je ta labuť. Je to dědic Brabantu!

VŠICHNI

Ha!

ORTRUD

(k Else)

Dík, žes rytíře vyhnala! Teď mu dělá labuť doprovod na cestě domů. Kdyby hrdina zůstal déle, byl by bratra osvobodil!

VŠICHNI

Odporná ženo! K jakému zločinu ses v drzé pýše přiznala!

ORTRUD

(zůstane vzpřímeně stát v divém vytržení)

Vidíte, jak se bozi mstí za to, že jste zavrhli jejich přízeň!

(Lohengrin, který už dospěl ke břehu, Ortrudu dobře zaslechl a klesne teď k tiché modlitbě slavnostně na kolena. Všechny pohledy k němu míří s napjatým očekáváním. Bílá holubice grálu se snese nad lodku. Lohengrin ji spatří; s vděčným pohledem naskočí a odváže labuť řetěz, načež tato se okamžitě potopí. Na jejím místě vyzdvihne Lohengrin z řeky na břeh krásného chlapce v blyštivém stříbrném šatu – Gottfrieda.)

LOHENGRIN

Pohledte na vévodu z Brabantu! Ať se stane vašim vládcem!

(Ortrud se při pohledu na Gottfrieda s výkřikem zhroutí. Lohengrin skočí rychle do člunu, který holubice uvázala na řetěz, a táhne jej pryč. Elsa hledí s posledním radostným zjasněním na Gottfrieda, který kráčí kupředu, a pokloní se před králem; všichni ho pozorují s blaženým údivem, Brabantští mu vzdají poctu pokleknutím. Gottfried spěchá do Elsinu náručí.)

ELSA Z BRABANTU

Můj manželi!

(Po krátkém radostném vytržení obrátí Elsa spěšně pohled ke břehu, kde už ale Lohengrina nezahlédne.)

ELSA Z BRABANTU

Ach!

(Elsa pomalu klesá beze smyslu v Gottfriedově náruči k zemi.)

Program vydalo
Národní divadlo moravskoslezské,
příspěvková organizace statutárního města Ostrava,
Čs. legií 148/14, 701 04 Ostrava – Moravská Ostrava
www.ndm.cz

Ředitel Jiří Nekvasil
Hudební ředitel opery Robert Jindra

Program připravil dramaturg opery NDM Daniel Jäger
V programu jsou použity texty Vlasty Reittererové, Daniela Jägera
a archivní dokumenty

Výtvarné zpracování programu a sazba Lubomír Šedivý
Fotografie z inscenace Martin Popelář

Tisk Ringier Axel Springer Print CZ a.s.

„Notový materiál k dílu – Breilkopf & Härtel
v zastoupení Bärenreiter Praha s. r. o.“

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

Aktivity NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky
a Moravskoslezským krajem.

ISBN 978-80-87650-18-9

www.ndm.cz

OSTRAVA!!!

NEJSLEDOVANĚJŠÍ MORAVSKOSLEZSKÁ TELEVIZE

polar

moravskoslezská
regionální
televize

VÍCE NEŽ 87 600 DIVÁKŮ DENNĚ

- ▶ Regionální zprávy POLAR každou celou hodinu!
- ▶ Podrobné zpravodajství z jednotlivých měst a obcí.
- ▶ Regionální přímé přenosy, Diskuzní pořady, Talkshow...
- ▶ Regionální tematické magazíny: Kulinářství, Cestování, Vzdělávání, Zaměstnanost, Hobby, Životní prostředí...

Monika
Židková

WWW.POLAR.CZ

Jacek Strauch (Friedrich z Telramundu) a Eva Urbanová (Ortrud)

Scéna z prvního jednání
Maida Hundeling (Elsa z Brabantu), Eva Urbanová (Ortrud),
Peter Mikuláš (Král Heinrich), Jacek Strauch (Friedrich
z Telramundu) a sbor opery NDM

Maida Hundeling (Elsa z Brabantu), Eva Urbanová (Ortrud),
Peter Mikuláš (Král Heinrich), Peter Wedd (Lohengrin)
a sbor opery NDM

Eva Urbanová (Ortrud), Jacek Strauch (Friedrich z Telramundu),
Svatopluk Sem (Královský hlasatel), Peter Mikuláš (Král Heinrich),
Peter Wedd (Lohengrin), Maida Hundeling (Elsa z Brabantu)
a sbor opery NDM

Jacek Strauch (Friedrich z Telramundu), Peter Mikuláš (Kráľ Heinrich),
Peter Wedd (Lohengrin) a sbor opery NDM

Jakub Kettner (Friedrich z Telramundu)
a Therese Waldner (Ortrud)

Therese Waldner (Ortrud) a Jakub Kettner (Friedrich z Telramundu)

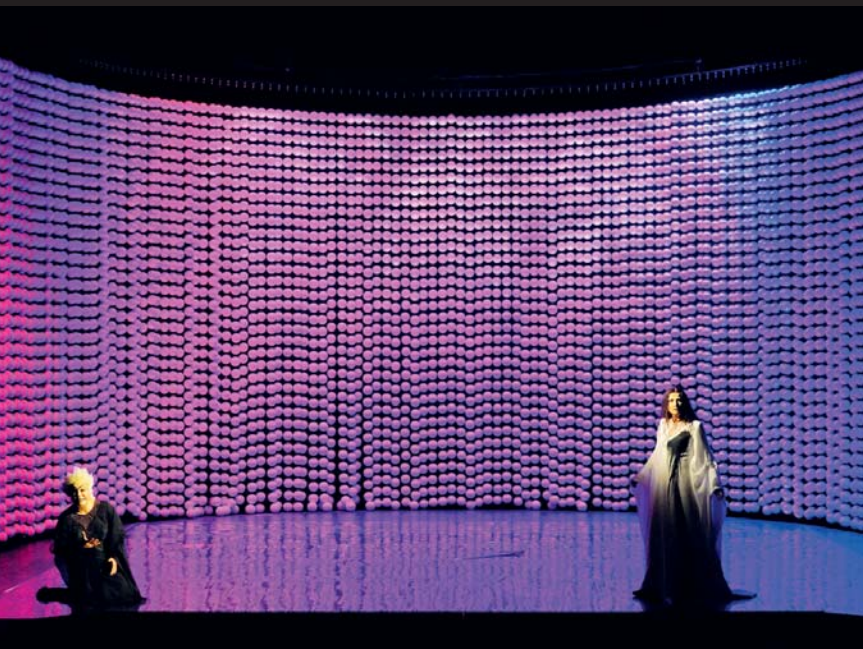
Therese Waldner (Ortrud) a Jakub Kettner (Friedrich z Telramundu)

Jakub Kettner (Friedrich z Telramundu) a Therese Waldner (Ortrud)

Jakub Kettner (Friedrich z Telramundu) a Therese Waldner (Ortrud)

Therese Waldner (Ortrud) a Maida Hundeling (Elsa z Brabantu)

Therese Waldner (Ortrud) a Maida Hundeling (Elsa z Brabantu)

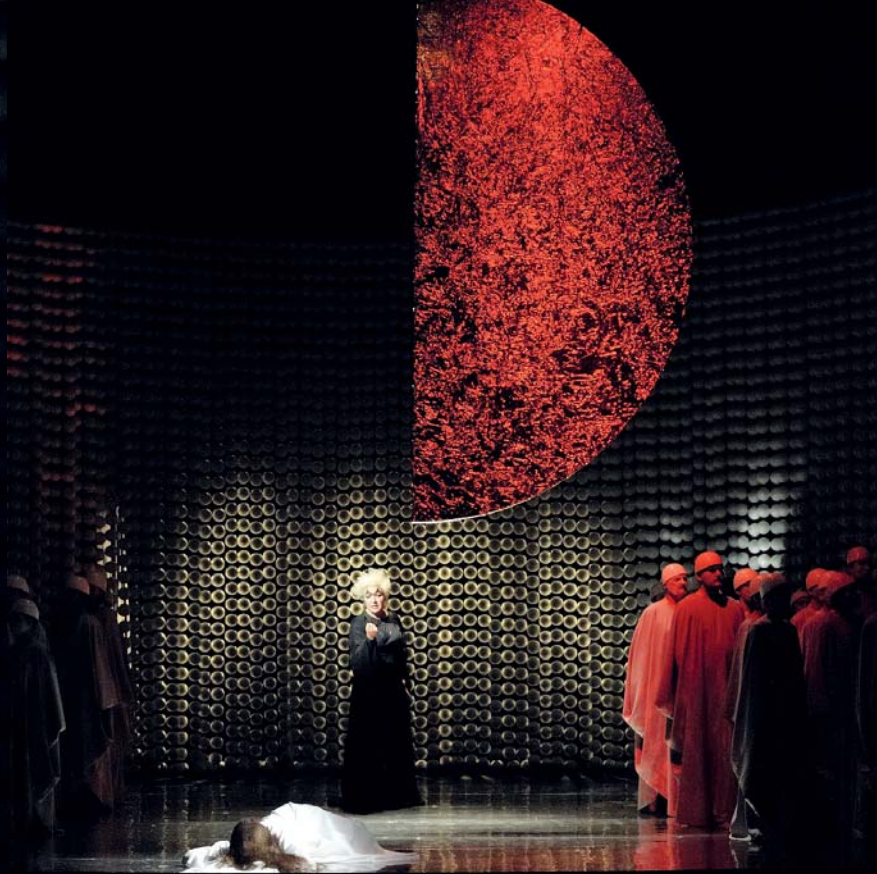
Maida Hundeling (Elsa z Brabantu) a Therese Waldner (Ortrud)

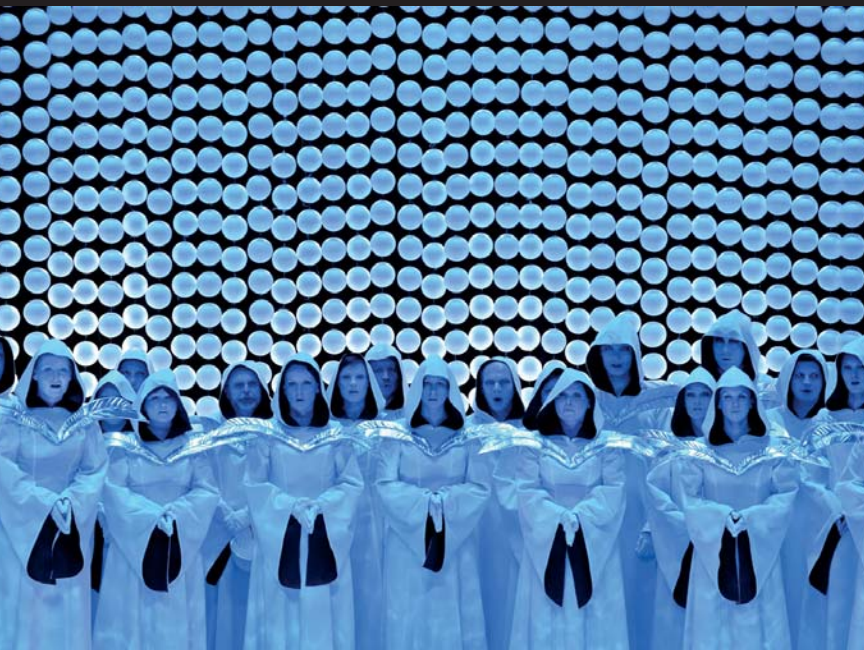
Therese Waldner (Ortrud) a Maida Hundeling (Elsa z Brabantu)

Jakub Kettner (Friedrich z Telramundu)

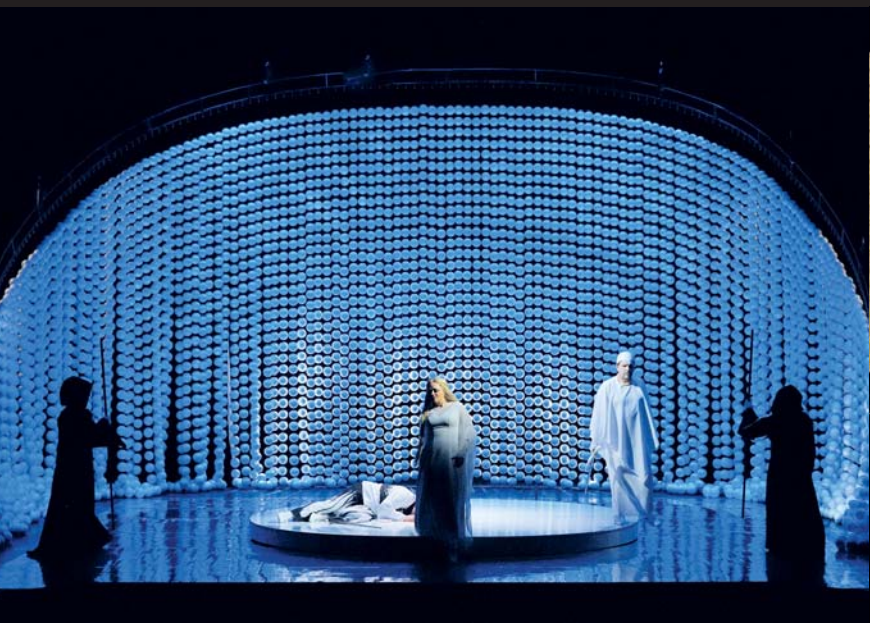

Therese Waldner (Ortrud), Maida Hundeling (Elsa z Brabantu)
a sbor opery NDM

Sbor opery NDM

Eva Dřizgová-Jirušová (Elsa z Brabantu) a Tomáš Černý (Lohengrin)

Eva Dřízgová-Jirušová (Elsa z Brabantu) a Tomáš Černý (Lohengrin)

Jimmy Holliday (Král Heinrich) a sbor opery NDM

Tomáš Černý (Lohengrin) a Jimmy Holliday (Král Heinrich)

Závěr opery

Tomáš Černý (Lohengrin), Eva Dřizgová-Jirušová (Elsa z Brabantu)
a sbor opery NDM